

1983/84:131

Torsdagen den 26 april em.

Kl. 19.30

Förhandlingarna leddes till en början av tredje vice talmannen.

19 § Fortsattes behandlingen av skatteutskottets betänkanden 1983/84:33 och 35 (forts. från prot. 129).

Skatteflykt m. m. (forts. SkU 35)

Anf. 68 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! Jag skall fortsätta den i går avbrutna debatten och inleda med att läsa högt ur sammanfattningen i skatteutskottets betänkande 35, den sammanfattning som så föredömligt finns på första sidan. Där står:

”I betänkandet behandlas motionsyrkanden avseende skatteflyktslagen m. m. Representanter för moderaterna och centern vill mildra bestämmelserna. I en partimotion från vpk och i en motion av en socialdemokratisk riksdagsledamot begärs däremot en utvidgning av tillämpningsområdet.”

Den socialdemokratiska majoriteten och folkpartiet tiger alltså still. Detta är en ganska bra sammanfattning av läget i politiken i dag när det gäller skatteflykt.

Frågan om åtgärder mot skatteflykt blir alltmer akut. Den generalklausul som antogs hösten 1980, och som skärptes våren 1983, visar fortfarande på otillräcklighet.

Generalklausulens utformning räcker av allt att döma inte till att förhindra skatteflykt i mångmiljonklassen. Detta framgår av den undersökning som bankinspektionen gjort beträffande vissa ”osunda lånetransaktioner”, som banker och finansbolag har medverkat i för att minska skatten för miljonärer. Bolagen i fråga har fått kritik av bankinspektionen, men så mycket mer kan inte denna myndighet göra. Lånetransaktionerna, för dem som anser sig så behöva, lär inte upphöra på grund av den framförda kritiken. Inte heller skulle de upphöra om bankinspektionen hade större befogenheter mot banker och finansbolag. Det finns fortfarande gott om medel, och det kommer att finnas möjligheter för en viss kategori människor att låna pengar,

utan insyn eller kontrollmöjlighet för bankinspektionen.

Nu är problemet avsevärt större än så. Frågan om skatteflykt faller till syvende og sidst tillbaka på alltför liberala skattelagstiftningar. Lånetransaktionerna, som för en tid sedan upptog en stor del av massmedias intresse, är sannolikt inte olagliga. Detta kan man med fog anta, eftersom förhållandevis få transaktioner har förhindrats med hjälp av generalklausulen. Detsamma gäller den skärpta skatteflyktsklausulen, om man får tro utskottet i dess senaste skrivning. Jag skall återkomma litet till detta senare.

I de utredningar som föregick den första generalklausulen mot skatteflykt rådde bred enighet om att det förelåg ett behov av effektiva åtgärder mot de former av skatteflykt och skattefusk som inte träffas av annan lagstiftning. Dessa företeelser undandrar samhället mångmiljonbelopp årligen i form av uteblivna skatter, och dessutom undergräver de vanliga människors skattemoral, människor som varken har för avsikt eller möjlighet att på något sätt berika sig på andras bekostnad.

Vpk har i flera olika sammanhang, och nu senast inom ramen för eko-kommissionen, fört fram krav om en verkningsfull generalklausul mot skatteflykt. Vi har också bl. a. i riksdagen flerfaldiga gånger rest krav på sanering av avdragssystemet. Det är trots allt detta som utgör den största möjligheten till skatteflykt – och till råga på eländet, oftast fullt laglig skatteflykt. Hur skall man exempelvis annars bedöma upptagande av mångmiljonlån med kort löptid för att därigenom minska, eller helt undanröja, stora förmögenhetsbeskattningar, allt i avsikt att enbart undkomma beskattning?

De som handlar med denna typ av transaktioner har stor skatteförmåga och tjänar avsevärda summor med hjälp av s. k. skattekonsulters tjänster. Skatteflykt är således en avdragsmöjlighet som tillkommer de redan förmögna, som genom denna verksamhet blir ännu förmögnare. Att underlåta att vidta effektiva åtgärder mot skatteflykt anser vi är ett passivt godkännande av sådana här transaktioner. Därför blir man inte förvånad när man hör de borgerliga företrädarna med starka överord kritisera den redan nu gällande skatteflyktsklausulen, den som enligt vår mening är urvattnad. Den form av rättssäkerhet som de talade om i går var just en rättssäkerhet för denna överklass att genom skatteflykt berika sig på andra gruppers bekostnad. Det är tydligen den typen av rättssäkerhet som råder i de borgerliga hjärnorna. Att det stora flertalets rättssäkerhet och moral undergrävs av kvalificerade skatteflyktingars manipulationer tycks inte bekymra borgerligheten.

Vad som är allvarligare är socialdemokraternas, som vi ser det, förändrade hållning till dessa företeelser. När det borgerliga förslaget till generalklausul lades fram 1980 röntes det stor kritik från både vpk och socialdemokraterna. Vi var helt eniga om att det förslaget inte gjorde någon rättskaffens människa glad. Därför var det fullt naturligt att en skärpning kom till stånd efter valet 1982, då det blev en s. k. arbetarmajoritet i riksdagen. Det är som sagt fullt naturligt att det blev en skärpning. Då togs vissa omvägskriterier bort, och lagstiftningen skulle bli mer direkt och träffande. Om detta rådde stor

enighet, även om vi i vpk naturligtvis ville gå ännu längre. Det nya förslaget förutsattes då, åtminstone från vår sida, bli väsentligt hårdare än det gamla. Det framgår också med all önskvärd tydlighet att man hävdade den uppfattningen även från socialdemokraternas sida, om man läser vad de sade i opposition.

Efter denna genomgång förefaller utskottsskrivningen av i dag en smula underlig. I betänkandet står att läsa: "Enligt utskottets mening föreligger inte några mer avgörande skillnader mellan klausulen i dess nuvarande och dess tidigare utformning." Det är ju intressant att ta del av. Utskottet säger vidare: "Att skatteförmånen enligt den nya lydelsen skall ha utgjort det 'huvudsakliga' och inte som tidigare det 'avgörande' skälet för den skattskyldiges förfarande kan inte sägas innebära någon påtaglig skillnad. Inte heller i övrigt rör sig olikheterna om annat än nyansskillnader." Det är utan tvivel ganska stora förändringar i bedömningen av klausulens effektivitet och om vilken inriktning man vill att den skall ha.

Man måste fråga socialdemokraterna: Är det så att ni hukat er inför den borgerliga kritiken av generalklausulen? Vågar ni inte framhärda om en effektivare skatteflyktpolitik? Varför är ni så försiktiga? Varför vågar ni inte bifalla vpk-kravet om en kommission som skall se över och utvidga skattelagstiftningen?

Vi från vpk anser fortfarande att skatteflykt av alla slag måste stoppas, och därför kräver vi också att riksdagen uttalar att en skärpning och utvidgning av skatteflyktsklausulen måste komma till stånd. Med de orden yrkar jag bifall till vpk-motionen.

Anf. 69 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag tycker att detta angrepp var så pass grovt att det knappast kan få stå oemotsagt. Vi har riktat anmärkning mot generalklausulen därför att vi anser att man inte skall ha en lagstiftning som baserar sig på generalklausuler. Jag skall vara mycket kortfattat i min replik och bara fråga Hans Petersson i Hallstahammar: När det är så att de förfaranden som Hans Petersson åberopar är helt kända för lagstiftaren, vad är det då som säger att man skall ha en generalklausul för att komma åt vederbörande? Varför kan man inte, om man vill komma åt de här fallen, direkt lagstifta och från lagstiftarens sida tala om vad som är rätt och riktigt?

Anf. 70 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:

Herr talman! Det är känt att uppfinningsrikedomen när det gäller att undkomma skatt är oerhört stor, och man skulle aldrig hinna med en lagstiftning. Man skulle hela tiden få ligga efter. En generalklausul som gör att man kan ingripa mot varje form av medveten, planerad skatteflykt kan väl inte ens Kjell Johansson motsätta sig, om han menar allvar med att det skall vara rättvisa i samhället.

Anf. 71 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Detta är det exakta syftet med den lagstiftning som vi har och den generalklausul som tillkom från början 1980. Men när ett förfarande blir känt, skall man då fortfarande stödja sig på en generalklausul? Är det då inte riktigare att ha en direkt lagstiftning?

Anf. 72 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:

Herr talman! Problemet är att generalklausulen är för urvattnad. Den räcker inte till för ingrepp mot det som har hänt.

Anf. 73 OLLE WESTBERG (s):

Herr talman! Skatteundandragandet har numera fått så stor omfattning att samhällets strävan måste vara att motverka skatteflykt i alla dess former. Det är detta som varit utgångspunkt för utskottsmajoriteten när vi haft att ta ställning till de borgerliga motionerna med yrkanden om en återgång till den tidigare skatteflyktsklausulen som lades fram av den borgerliga regeringen.

Det verkar som om klausulens kritiker inte upptäckt vad som skett och håller på att ske i fråga om skatteundandragandet i vårt samhälle. Varje orättmätigt undandragen skattekrona får betalas av den lojale skattebetalaren. Utskottsmajoriteten är av den mening att det finns berättigade skäl att skydda de lojala litet mer och de illojala litet mindre.

För att få skatteflyktsklausulen mer effektiv beslutade riksdagen i februari förra året om en utvidgning av klausulens tillämpningsområde till att omfatta också andra förfaranden än de egentliga kringgåendefallen som den tidigare lagen omfattade. Bakgrunden till beslutet var att skatteflyktsklausulen – för att tillgodose rimliga effektivitetskrav – ansågs böra omfatta också sådana förfaranden som tillkommit i syfte att uppnå en skatteförmån, oavsett om dessa utgjorde omvägsförfaranden eller inte. Som förutsättning gäller dock alltså att förfarandet skall ha medfört en inte oväsentlig skatteförmån och att denna förmån skall kunna antas ha utgjort det huvudsakliga skälet för förfarandet. Vidare skall en taxering på grundval av förfarandet strida mot lagstiftningens grunder.

Det bör uppmärksammas att om skattskyldig på förhand vill få klarhet i om ett visst förfarande omfattas av skatteflyktsklausulen eller inte, har han möjlighet att erhålla förhandsbesked hos riksskatteverket.

Jag vill också tillägga att lagen är tidsbegränsad och gäller i fråga om rättshandlingar som företes före utgången av år 1985. Då skall lagen utvärderas bl. a. från rättssäkerhetssynpunkt och kunna omprövas på nytt. Det bör även framhållas att rättsfall och erfarenheter av lagens tillämpning fortlöpande inrapporteras till justitiekanslern. Denne har regeringens uppdrag att inkomma med eget yttrande rörande lagstiftningen och praxis på området.

Någon anledning att nu förändra skatteflyktsklausulen har utskottsmajoriteten ej funnit. Vi har ej heller funnit det påkallat att nu göra en översyn av denna. Jag vill till Hans Petersson i Hallstahammar säga att vi inte alls har lagt oss i den här frågan. Men vi har sagt att vi skall göra en utvärdering efter 1985.

Vi kan inte heller helt förlita oss på att skatteflyktsklausulen skall komma till rätta med allt skatteundandragande och all skatteflykt. Man måste även stifta speciallagar. Det är det som bl. a. eko-kommissionen har arbetat med under en tid av ett par år. Dess förslag skall nu ut på remiss, och jag hoppas att en hel del av dess förslag kommer att göra det lättare att komma åt skatteundandraganden m. m.

Hans Petersson, vi har även utredningar som arbetar med dessa frågor. Jag sitter själv t. ex. med i den s. k. USS-utredningen. Vi räknar med att vara klara under året. Vårt arbete kommer att förbättra kontrollmöjligheterna bl. a. för att kunna komma åt skatteundandraganden och skatteflykt.

Jag vill också framhålla skatteförenklingskommitténs arbete. Den har nyligen lagt fram ett förslag. Det utredningsförslaget siktar till att vi i stort sett skall frångå granskningen av vanliga löntagardeklarationer för att vid taxeringskontroller och kontrollåtgärder över huvud taget i stället inrikta oss på granskning av mer komplicerade deklarerationer.

Hans Petersson, det pågår alltså mycket arbete på detta område. Jag tror att vpk i någon mån skall kunna bli nöjt med våra förslag när de genomförs.

Jag yrkar därmed avslag på reservationerna 1 och 2 när det gäller skatteflyktsklausulen.

I reservation nr 3 yrkar de moderata ledamöterna i utskottet bifall till tre motioner som bl. a. handlar om bevissäkringslagen. Motionärerna riktar skarp kritik mot bevissäkringslagen. I stor utsträckning baserar de sin kritik på förhållanden som vid flera tidigare tillfällen berörts av företrädare för moderaterna här i riksdagen. Även vid andra tillfällen har moderaterna tagit upp saken.

Vi har en lagstiftning i vårt land som säger att skatter och avgifter skall betalas av alla med de belopp som riksdagen i demokratisk ordning har bestämt. För att kunna kontrollera att så verkligen sker, måste skattemyndigheterna ges vissa befogenheter. Sådana har funnits länge och finns i motsvarande utsträckning i hela västvärlden.

Vi känner alla väl till att åtskilliga människor i vårt land inte vill betala den skatt som har bestämts. Vidare vet vi att skattelagarna – liksom all annan lagstiftning – kan tolkas på olika sätt. För den skull behöver den enskilde inte ha något ont uppsåt. Både när det gäller det rena skattefusket och när det gäller olika tolkningsfrågor behöver skattemyndigheterna, och ytterst skattemyndigheterna, tillgång inte bara till självdeklarationerna utan också till bakomliggande material i form av räkenskaper, korrespondens och andra handlingar som kan belysa beskattningsfrågorna. Det är inskrivet i skattelagarna att den skattskyldige och även andra som skall lämna uppgifter till myndigheterna i beskattningsärenden på myndigheternas begäran skall lämna bakgrundsmaterial – s. k. deklaraionsunderlag – till myndigheterna. Ofta sker detta vid s. k. revisionsgranskning.

Nu är det tyvärr så, att en hel del personer antingen vägrar att lämna handlingar ifrån sig eller gömmer undan dem när de väntar skattekontroll. Det förekommer också att skattskyldiga helt enkelt förstör sina räkenskaper. Det är i de situationer som jag här talar om som skattemyndigheterna

behöver tvångsmedel för att få insyn i enskilda personers ekonomiska förhållanden. Om en sådan lagstiftning saknas, blir följden att vi får ett "kontrollfrälse". Jag tror inte att någon lojal medborgare i vårt land vill ha det så. Att tvångsåtgärder endast skall få tillgripas vid misstanke om brott – vilket en del motionärer anser – visar att man inte rätt förstår de villkor som skattemyndigheterna arbetar under. Hur skall myndigheterna veta att någon begått brott, om det inte går att få ta del av räkenskaper och korrespondens? Skulle lagen endast få tillämpas vid misstanke om brott, skulle man därmed kunna avskaffa lagen, eftersom man vid misstanke om skattebrott kan tillämpa reglerna om husrannsakan, kroppsvisitation m. m. enligt rättegångsbalken.

När det gäller kravet från de moderata ledamöterna att bevissäkringsåtgärd skall kunna vidtas endast av länsrätten vill vi från majoritetens sida framhålla att reglerna i bevissäkringslagen syftar till att skattemyndigheterna på ett smidigt och effektivt sätt skall kunna säkerställa räkenskaper och annat bevismaterial som det författningsenligt åligger den skattskyldige att tillhandahålla för granskning.

F. n. finns det två kommittéer som arbetar med de frågor jag här nämnt. Det är dels tvångsmedelskommittén, som har att se över bl. a. integritetsfrågor, dels den s. k. USS-utredningen, som i tilläggsdirektiv fått i uppdrag att se över bevissäkringslagen. Själv är jag ledamot i den senare utredningen. Jag kan försäkra att utredningen ytterst noggrant kommer att undersöka vilka eventuella förbättringar som kan göras beträffande den enskilda människans integritetsskydd och andra frågor som har samband med bevissäkringslagen.

USS-utredningen räknar med att komma med sitt förslag i höst. Något tidigare lär tvångsmedelskommittén – såvitt jag vet – lägga fram sitt betänkande.

Vi får alltså mycket snart ett material som jag hoppas och tror kommer att ge oss ett bättre och mer korrekt underlag för en eventuell förändring av bevissäkringslagen.

Herr talman! Med det sagda yrkar jag bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Anf. 74 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Herr talman! Olle Westberg försvarade den skärpta generalklausulen och sade att det finns möjligheter till förhandsbesked. Det kan man få hos riksskatteverkets rättsnämnd. Jag skulle då vilja fråga Olle Westberg om han tycker att det är tillbörligt att nu i en proposition föreslå att kostnaden för ett svar från riksskatteverkets rättsnämnd fyrdubblas när det gäller minimipriset och sexdubblas när det gäller maximipriset.

Olle Westberg säger att man skall se över bevissäkringslagen, så att den inte medför alltför stort intrång i den personliga integriteten. Det är naturligtvis utmärkt.

Min andra fråga till Olle Westberg gäller då de s. k. legala inbrott där skattemyndigheterna går in i den enskildes bostad utan att underrätta vederbörande – så att denne kan komma hem till sig själv och finna att

skattemyndigheterna har gått in och tagit bokföring e. d. Tycker Olle Westberg att detta är förenligt med den personliga integriteten, eller kommer Olle Westberg att verka för att den bestämmelsen skall upphöra att gälla?

Nr 131

Torsdagen den
26 april 1984

Skatteflykt m. m.

Anf. 75 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:

Herr talman! Jag förstår att det kan vara jobbigt för Olle Westberg, som skall försvara sig åt både höger och vänster i den här debatten.

Olle Westberg säger att man inte kan lita på en skatteklausul utan att det också behövs lagar. Jo visst, det kan tjäna som ett inlägg i det förra replikskiftet också. Visst kan det behövas lagar, men lägstiftningen kommer ju hela tiden att släpa efter jämfört med de uppfinningsrika skatteplanerare och andra som hittar på nya hål för att krypa undan med miljoner. Därför behövs det en skärpt klausul, som redan i förväg visar att det inte är lönt att försöka.

På den senaste tiden har allt befunnits vara i ordning och lägligt och t. o. m. försvarats på sina håll – man får göra som alla andra, det är fullt möjligt osv. Ändå är detta så fruktansvärt omoraliskt och felaktigt i den allmänna rättsuppfattningen, vilket visar att det måste till skärpningar.

Socialdemokratin talade mycket om skärpningar när man var i opposition, och man vidtog också vissa ändringar när man kom i regeringsställning. Men i dagens utskottsbetänkande står det ju att det inte föreligger några mer avgörande skillnader mellan den gamla och nya utformningen. Är detta skälet till att man nu ser över det hela, eller vad menar Olle Westberg? Är han nöjd med förhållandena, eller vilka skärpningar tänker han sig? Varför kan man inte acceptera den modell som föreslås i vpk-motionen, en utvidgning till andra områden, som förmögenhets-, arvs- och gåvobeskattningen?

Anf. 76 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag tycker det är bra att Olle Westberg betonar att man skall använda sig av direktlagstiftning. Det vore ännu bättre om han som representant för utskottsmajoriteten klart deklarerade att man inte skall döma med hjälp av generalklausuler när det gäller förfaranden som är välkända och som tillämpats under längre tid, utan att man då skall använda sig av direktlagstiftning.

Anf. 77 OLLE WESTBERG (s) replik:

Herr talman! Till Knut Wachtmeister vill jag säga att propositionsförslaget om avgiftshöjningar får debatteras när den frågan kommer upp. Vi har inte fattat något beslut än här i riksdagen om detta.

Beträffande det som Knut Wachtmeister talade om som inbrott i privatutrymmen, vilket i bevissäkringslagen kallas eftersökning, vill jag säga: Det är inte så att man från skattemyndigheterna bara kliver rätt på, och det tror jag också att Knut Wachtmeister har reda på. Det måste först fattas beslut i länsrätten, för att man skall kunna gå in i privatutrymmen för att göra

eftersökning. Och jag kan garantera Knut Wachtmeister att det har gått rätt långt, innan man vidtar sådana åtgärder. Det är inte heller så att taxeringsrevisorn eller granskningsledaren går in ensam i dessa privatutrymmen, utan han har andra med sig. Och om man inte får tag i dem som man vill göra litet mera noggranna undersökningar hos skall man kalla vittne. Det är alltså inte så lätt, och det är inte fråga om något inbrott när man tillgriper eftersökning genom bevissäkringslagen.

Till Hans Petersson i Hallstahammar: Vi har sagt att generalklausulen skall behållas som den är fram till 1985 och att vi sedan får göra en utvärdering och se vilka åtgärder som behöver vidtas. Det är mycket möjligt att vi gör något. Skulle det visa sig att lagen i sin nuvarande utformning har alldeles för liten effekt är jag för min del beredd att arbeta för en skärpning. Detta har inte klart uttalats av utskottsmajoriteten, men jag själv är av den åsikten.

Till det som anförs om att vi skulle vilja utvidga klausulen till att även omfatta förmögenhet vill jag säga att förmögenhetsbeskattningen redan omfattas av bestämmelse – och det står i utskottets betänkande.

Jag har inte mycket att tillägga till Kjell Johansson. Det är helt klart att man med hjälp av skatteflyktsklausulen kan få fram fall som visar att det finns hål i lagstiftningen. Skulle det bli fråga om många sådana fall måste man naturligtvis stifta speciallagar i stället för att använda skatteflyktsklausulen.

Anf. 78 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Herr talman! Jag har viss förståelse för att Olle Westberg inte vill diskutera den 4–6-dubbling av avgifterna för att söka förhandsbesked som nu föreslås. Hade Olle Westberg verkligen tyckt att ökningen var acceptabel hade han säkert sagt det. Jag tolkar hans vägran att diskutera frågan så att han hyser en viss tveksamhet och anser att det kan vara diskutabelt att höja avgifter så kraftigt.

Vad sedan beträffar den s. k. eftersökningen – som är ett förledande ord för att beskriva att man går in i andra människors hem – hjälper det inte att vederbörande har folk med sig eller kallar vittnen. Det viktigaste, och det som inte är acceptabelt, är att man kan gå in i en annan människas hem utan dennes vetskap för att försöka samla ihop bevis. Jag hade hoppats att Olle Westberg skulle ta avstånd från det, men jag har tyvärr misstagit mig på den punkten.

Anf. 79 OLLE WESTBERG (s) replik:

Herr talman! Den första delen av det som Knut Wachtmeister berör, nämligen avgifterna, skall vi diskutera så småningom. Men de avgifterna kan inte ligga stilla i evighet. Då har de ingen effekt när det gäller att mota bort okynnesansökningar hos riksskatteverket. Det är en av anledningarna till att man vill höja dessa avgifter.

Sedan vill jag säga till Knut Wachtmeister, när det gäller bevissäkringslagen, att det finns en mycket enkel regel för de skattskyldiga som man använder den här lagstiftningen mot – nämligen att de tar fram deklara-tionsunderlag, bokföringsunderlag, fakturor och annat, som de enligt lagen är

skyldiga att ta fram, och visar dessa handlingar för skattemyndigheterna. Det står i taxeringslagen att de skattskyldiga är skyldiga att ta fram underlag. Och om de gör det behöver de inte befara att myndigheternas representanter går in i deras privatutrymmen eller verksamhetsutrymmen över huvud taget. Det är en enkel sak att komma ifrån den saken, Knut Wachtmeister.

Nr 131

Torsdagen den
26 april 1984

Skatteflykt m. m.

Tredje vice talmannen anmälde att Knut Wachtmeister anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 80 ANITA BRÅKENHJELM (m):

Herr talman! Jag har tillsammans med Ivar Virgin väckt en motion, som behandlas i detta betänkande. Motionen handlar om rättsstatens skyldigheter gentemot den enskilda människan och behovet av något som åtminstone liknar jämlikhet i förhållandet mellan den enskildes möjligheter att få rätt och överhetens möjligheter.

Man måste ställa höga moraliska krav på enskilda människor, men man måste ställa ännu mycket högre moraliska krav på överheten och dess representanter.

I vår motion har vi talat om en behövlig motvikt till generalklausulen, en generaldispens, som ger motsvarande möjligheter för den enskilde att få beslut upphävida, om de uppenbarligen har fattats i strid med lagstiftarens intentioner.

Jag hade inte tänkt ta till orda i denna debatt, därför att jag tycker att vår motion har blivit avstyrkt med en ganska fin motivering. Ett enhälligt skatteutskott säger:

”Enligt utskottets mening är det av utomordentlig vikt att författningstext så långt möjligt utformas så att den inte kan missförstås eller ges en annan tolkning än den lagstiftaren avsett. Uppfyller den inte det kravet bör den givetvis ändras.”

Jag tar till orda därför att ingen av utskottets företrädare som har pläderat för reservation 1 riktigt konkret i debatten har påpekat den uppenbara logiska saltomortal som den socialdemokratiska majoriteten gör sig skyldig till, då man ett par sidor tidigare i samma betänkande nekar den borgerliga minoriteten en översyn och ändring av generalklausulen för att den bättre skall motsvara kraven på rättstrygghet. Det gör man med orden:

”Såvitt utskottet kan bedöma torde en generalklausul mot skatteflykt som skall tillgodose både rättssäkerhets- och rimliga effektivitets- och rättvisekrav knappast kunna ges en helt entydig utformning i författningstext.”

I det ena fallet är det alltså självklart att lagar skall ses över om de inte har utformats entydigt, men i det andra fallet behövs ingen översyn även om lagen inte är entydig; man säger t. o. m. att den inte kan utformas entydigt.

Det är bara ett exempel på en kuslig tendens hos de socialdemokratiska makthavarna, nämligen deras bristande respekt för rättsstaten och behoven av ett från rättssynpunkt oklanderligt uppträdande från överhetens sida gentemot den lilla människan.

Det finns andra högaktuella exempel: Den famösa Heurgrenkommissio-

nen lär ha sagt att det är lika illa om en skyldig går fri som om en oskyldig blir felaktigt dömd. Det är, herr talman, tvärtom en väldig – jag frestas att använda starkare ord – skillnad.

Skyldiga går i alla samhällen fria. Detta är – det vill jag understryka – mycket beklagligt. Våld, rån, stölder, övergrepp och ekonomisk brottslighet sker i vårt samhälle i stor utsträckning utan att den skyldige ertappas. Detta är tecken på en kapacitetsbrist hos rättssamhället, en insufficiens hos rättsstaten. Men om en skyldig blir felaktigt dömd är det, herr talman, en katastrof och en brist av en helt annan dimension. Det övergrepp det innebär att döma en människa utan övertygande bevisning är inte ett insufficienssymtom – det är ett tecken på allvarliga brister i själva rättssystemet.

Dess bättre händer det i dag sällan att enskilda blir oskyldigt dömda. Vi vill inte medverka till att det skall hända oftare. Däremot har det hänt att enskilda människor med stöd av de lagar vi här debatterar allvarligt har trakasserats, ja, i sådan grad att deras goda rykte för alltid blivit förstört, utan att någon upprättelse kunnat erhållas när det visat sig att de har varit oskyldiga. Detta är en allvarlig tendens i samhället, och den måste motverkas, även om det sker till priset av att det är besvärligt att komma åt de skyldiga. Det är bättre att samhället har det besvärligt när det gäller att komma åt enskilda människor än att enskilda människor har det besvärligt när det gäller att hävda sin rätt mot överheten.

Herr talman! Vår motion är hövligt avstyrkt. Jag har inget yrkande beträffande den. Men jag vill med kraft instämma med dem som tidigare i debatten yrkat bifall till reservationerna 1, 2 och 3.

Överläggningen var härmed avslutad.

Skatteutskottets betänkande 33

Mom. 1 (allmänna riktlinjer för energibeskattningen)

Först biträdades reservation 1 av Knut Wachtmeister m. fl. med 80 röster mot 49 för reservation 2 av Stig Josefson och Ingemar Hallenius. 176 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 182 röster mot 76 för reservation 1 av Knut Wachtmeister m. fl. 48 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (skattehöjning på kol den 1 juli 1984)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Stig Josefson och Ingemar Hallenius – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (differentierad skatt på olika koltyper)

Utskottets hemställan bifölls med 163 röster mot 143 för reservation 4 av Knut Wachtmeister m. fl.

Mom. 4 (restitution av skatt på kol som används i elproduktion)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Stig Josefson och Ingemar Hallenius – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (utvärdering av skatten på viss elektrisk kraft)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Nr 131

Torsdagen den
26 april 1984

Mom. 8 (skatt på naturgas)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Stig Josefson och Ingemar Hallenius – bifölls med acklamation.

Skatteflykt m. m.

Mom. 9 (skatterabatt på blyfri bensin)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Stig Josefson och Ingemar Hallenius – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (skatten på motoralkoholer)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Stig Josefson och Ingemar Hallenius – bifölls med acklamation.

Mom. 12 (nedsättning av energibeskattningen inom stödområde A)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 13 (skatten på bensin som används i flygplan för fritidsändamål)

Utskottets hemställan bifölls med 163 röster mot 141 för reservation 11 av Knut Wachtmeister m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Skatteutskottets betänkande 35

Mom. 1 (ändring i skatteflyktslagen m. m.)

Först biträdde reservation 1 av Stig Josefson m. fl. med 147 röster mot 17 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion 2066 av Lars Werner m. fl. 141 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 163 röster mot 142 för reservation 1 av Stig Josefson m. fl.

Mom. 2 (översyn av skatteflyktslagen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Stig Josefson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (bevissäkring)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av förste vice talman Ingegerd Troedsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 4 och 5

Utskottets hemställan bifölls.

Torsdagen den
26 april 1984

Föredrogs justitieutskottets betänkande 1983/84:23 om anslag till domstolsväsendet m. m. (prop. 1983/84:100 delvis).

*Domstolsväsendet
m. m.*

Anf. 81 TREDJE VICE TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålls gemensam överläggning för samtliga punkter.

Anf. 82 GUNILLA ANDRÉ (c):

Herr talman! I centern anser vi att en bred lekmanamedverkan i våra domstolar är av stort värde av flera skäl. Först och främst utgör lekmannainflytandet en garanti för att domstolarnas avgöranden ligger i linje med allmänna rättsuppfattningar i samhället. Av särskilt värde är lekmanamedverkan när det gäller bedömningsfrågor, t. ex. angående påföljdsval eller bevisvärdering. Lekmännens medverkan bidrar därigenom till att medborgarnas förtroende för rättsskipningen upprätthålls. Vidare tillgodoser lekmännen medborgarnas intresse av insyn i domstolarnas verksamhet.

Enligt beslut av riksdagen under våren 1983 består sedan den 1 juli förra året tingsrätterna normalt av en lagfaren domare och endast tre nämndemän. Vissa ändringar har också genomförts för länsrätterna och beträffande omröstningsreglerna. Beslutet om den 40-procentiga minskningen av antalet tjänstgörande nämndemän i tingsrätt drevs igenom av socialdemokraterna med kommunistiskt stöd.

Från centerns sida motsatte vi oss dessa ändringar. Den genomförda minskningen innebär att den önskvärda allsidigheten och bredden har försämrats. Numera tjänstgör varje nämndeman så sällan i rätten att den nödvändiga rutinen och kunskapen om lagändringar försämrats hos nämndemannen. Vi anser att detta är olyckligt och att riksdagen därför bör ompröva sitt tidigare ställningstagande.

I reservationerna nr 2 och 3 har vi följt upp vårt motionsförslag att de före den 1 juli 1983 gällande reglerna beträffande lekmanamedverkan vid våra domstolar åter skall gälla. Jag yrkar därför bifall till reservationerna 2 och 3.

Anf. 83 HANS PETERSSON i Röstånga (fp):

Herr talman! Inledningsvis vill jag yrka bifall till reservationerna 1 och 2.

Den första reservationen handlar om medelsanvisningen till domstolsverket. Från folkpartiet föreslår vi en uppräkningsmedel på 4 milj. kr. Det är i sig själv en blygsam summa, men det är ändå en markering av att vi är medvetna om att domstolarna är i behov av ökat anslag.

De allmänna domstolarnas arbetsläge har varit ansträngt under en rad av år. Den ökade arbetsbördan har hittills kunnat kompenseras genom rationaliseringar och genom omfördelning av resurser.

Riksdagen har under flera år prioriterat kampen mot den ekonomiska brottsligheten, narkotikabrottsligheten och den grövre våldsbrottsligheten. Betydande resurser har därför satsats, så att polisen har kunnat bygga upp

narkotikarotlar och ekonomiska rotlar. Därigenom har polisen fått större möjligheter att uppdaga och uppspåra denna kriminalitet. Åklagarväsendet har under senare år fått en viss förstärkning för att kunna öka sina insatser.

De brottsutredande myndigheterna har således fått större möjligheter att uppdaga och utreda förekommande brottslighet. Det betyder ett ökat antal besvärliga och komplicerade mål för domstolarna. Därför är det enligt vår uppfattning nödvändigt med en resursförstärkning för domstolsväsendet.

Den andra reservationen behandlar antalet nämndemän i tingsrätt. Jag instämmer till stora delar i Gunilla Andrés anförande, men jag vill tillägga en sak.

Det tillhör inte vanligheterna att jag agerar i ärenden som så nyligen avgjorts av riksdagen. Riksdagsbeslutet om att minska antalet nämndemän från fem till tre i brottmål var emellertid enligt folkpartiets uppfattning en särdeles illa vald besparingsåtgärd. Vi var motståndare till förändringen redan förra året. Det var en dålig reform. Den är till men för vårt rättsväsen. En återgång till systemet med fem nämndemän är därför en viktig angelägenhet.

Anf. 84 BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Jag har i motion 761 tagit upp frågan om ersättningen till nämndemän. Jag har gjort det därför att de nuvarande arvodena är så låga att det blir en snedrekrytering av nämndemän. Inte minst ur rättssäkerhetssynpunkt är det viktigt att nämndemännen återspeglar ett brett skikt av svenska folket. Därför bör också yrkesarbetare i större utsträckning förekomma som nämndemän. De kan inte göra det i dag, därför att arvodena är så pass låga.

Nu säger utskottet att man har tagit ett initiativ för ett år sedan och påpekat att ersättningsreglerna för nämndemän bör ses över. Vi är alltså överens om att man bör bredda rekryteringen av nämndemän och få flera yrkesgrupper representerade. Utskottet skriver också att man inom justitiedepartementet f. n. överväger just hur man skall kunna förbättra ersättningsreglerna.

Frågan är: Hur lång tid kommer detta att ta? Jag anser inte att det behöver ta någon lång tid. Att ändra ersättningsreglerna behöver inte sträcka sig över flera år. Jag vill fråga utskottets talesman om han kan säga ungefär när man kan vänta sig ett förslag om förbättrad ersättning till nämndemän.

Vidare har jag tagit upp ett annat problem, nämligen följande. En nämndeman som kallas till en domstolsförhandling kanske tar ledigt från sitt arbete. Dagen före nås han av beskedet att domstolsförhandlingen är inställd. Det är inte säkert att alla nämndemän då kan gå tillbaka till sitt ordinarie arbete, eftersom en ersättare kan ha kallats in. Jag har uppgifter från erfarna nämndemän om att det i sådana fall är mycket svårt att få ut ersättning.

Nu säger utskottet att det i 7 § i förordningen om ersättning till bl. a. nämndemän finns en bestämmelse som ger domstolsverket rätt att betala arvode för sammanträde som ställs in, om det föreligger särskilda skäl för det. Utskottet utgår också från att "domstolsverket på lämpligt sätt informerar om denna ersättningsmöjlighet". Det kan tänkas att det har

brustit i informationen, så att inte alla nämndemän känner till bestämmelsen. Jag vill då understryka att det är viktigt att domstolsverket går ut med information om att denna ersättningsmöjlighet finns.

Jag skall avstå från att yrka bifall till min motion 761, men jag vill gärna ha ett svar på min fråga när vi kan förvänta oss ett förslag om en höjning av nämndemannaarvodena. Hur lång tid tar övervägandena inom departementet?

Jag vill, herr talman, däremot yrka bifall till reservationerna 2 och 3. Det som sägs i dem överensstämmer helt med den uppfattning som mitt parti redovisade när riksdagen förra året ändrade antalet nämndemän. Vpk:s riksdagsgrupp kommer alltså att stödja reservationerna 2 och 3.

Anf. 85 LARS-ERIK LÖVDÉN (s):

Herr talman! Jag skall mycket kortfattat kommentera de båda reservationerna om antalet nämndemän och beröra de frågor som Bertil Måbrink var inne på.

Från den 1 juli 1983 infördes som huvudregel att tingsrätt vid huvudförhandling i brottmål, familjerättsliga tvistemål och sådana ärenden som kräver medverkan av nämnd är domför med en lagfaren domare och tre nämndemän, i stället för som tidigare fem nämndemän. Fortfarande gäller dock att fem nämndemän skall delta i mål om brott för vilket det inte är stadgat lindrigare straff än fängelse i två år. Samtidigt infördes en regel om individuell rösträtt för nämndsledamöter.

Reservanterna förordar nu en återgång till tidigare regler. Jag tolkar reservanterna så, att de också vill upphäva den individuella rösträtten. För sitt ställningstagande anför de samma argument som vid frågans behandling förra året.

Låt mig, herr talman, här hänvisa till vad utskottsmajoriteten säger på s. 7 i betänkandet. Utskottet understryker först betydelsen av lekmannainflytandet för domstolarnas arbete och anför sedan:

”Av särskilt värde är — — — lekmannamedverkan när det gäller bedömningsfrågor, t. ex. angående påföljdsval eller bevisvärdering; lekmännens medverkan bidrar därigenom till att medborgarnas förtroende för rättskipningen upprätthålls. Vidare tillgodoser enligt utskottet lekmännens medborgarnas intresse av insyn i domstolarnas verksamhet.”

Om lekmannamedverkans betydelse för domstolarnas arbete råder det således inga delade meningar.

Med anledning av den motionskritik som förelåg när riksdagen hade att ta ställning till den nya ordningen framhöll utskottet att en sänkning av antalet nämndemän inte borde medföra en minskad allsidighet och försämrad representativitet bland nämndemännen. Det baserades framför allt på att tanken inte var att antalet nämndemän totalt sett skulle minska.

Utskottet menade vidare att det inte fanns några skäl att befara att förslaget skulle innebära negativa konsekvenser för rättskipningen. Samtidigt gjorde utskottet ett uttalande om att den ändrade ordningen i fråga om

tingsrätternas sammansättning borde utvärderas, sedan tillräcklig erfarenhet vunnits av den.

Den nya ordningen har inte varit i kraft ens ett år. Några negativa erfarenheter, som talar för ett ändrat ställningstagande, har hittills inte gjorts. Kvar står givetvis utskottets uppfattning att reformen bör utvärderas sedan tillräcklig erfarenhet vunnits, men den tid som har gått är alltför kort för att en sådan utvärdering nu skall vara meningsfull. Den nya ordningen bör således tillämpas ännu någon tid.

Jag yrkar med detta avslag på reservationerna 2 och 3.

I reservation 1 av Hans Petersson i Röstånga föreslås att domstolsverket för personalförstärkningar vid de allmänna domstolarna skall tilldelas ett med 4 milj. kr. förhöjt anslag. Det är riktigt, som Hans Petersson säger, att arbetsläget vid de allmänna domstolarna är ansträngt, framför allt till följd av de intensiva insatserna mot narkotikabrottsligheten och den ekonomiska kriminaliteten. Antalet mål och ärenden har fortlöpande ökat. Under 1983 har ökningen varit särskilt markant i hovrätterna. Den ökade arbetsmängden har hitintills kunnat mötas genom rationaliseringar och omfördelningar av tillgängliga resurser. Också genom ändringar på processlagstiftningens område är det möjligt att effektivisera arbetet. Genomgripande förändringar på detta område väntas bli framlagda för riksdagen inom de närmaste åren. Inom domstolsverket pågår också arbete som syftar till att utnyttja resurserna bättre.

Mot denna bakgrund och med tanke på det statsfinansiella läget anser utskottsmajoriteten inte att det finns anledning att nu besluta om några resurser till de allmänna domstolarna. Det pågående arbetet med rationaliseringar och omfördelningar bör få fortsätta och förändringarna när det gäller det processuella förfarandet avvaktas innan ställningstagande görs till behovet av resursförstärkningar.

Jag yrkar med detta avslag på reservation nr 1.

Jag vill sedan något kommentera det som Bertil Måbrink tog upp och som rör ersättningsfrågorna.

I samband med att utskottet under fjolårets riksmöte behandlade frågan om den nya nämndemannaorganisationen framhöll utskottet att det var viktigt att man såg över frågan om ersättning till nämndemännen. Det är väl känt att nämndemännen i dag inte har en representativ sammansättning när det gäller yrkesbakgrund och andra liknande kriterier. Industrierbetarna är klart underrepresenterade i nämndemannakåren. En viktig åtgärd för att förbättra industrierbetarnas representation är givetvis att se över ersättningsfrågorna för nämndemännen. Ersättningen är i dag alltför låg, och för många industrierbetare blir inkomstbortfallet alltför stort för att de skall åta sig ett uppdrag som nämndeman. Det är därför angeläget att arvodesfrågorna snarast blir föremål för en översyn. Ett sådant arbete pågår nu inom regeringskansliet, och jag förutsätter att det påskyndas så att vi inom en inte alltför avlägsen framtid kan få fram ett förslag om arvodena och att vi därmed på ett bättre sätt skall kunna tillgodose industrierbetarna när det gäller deras möjligheter att åta sig uppdrag som nämndemän. Jag förutsätter också att

Torsdagen den
26 april 1984

*Domstolsväsendet
m. m.*

man i detta arbete prövar möjligheterna att differentiera arvoden med hänsyn till den inkomstförlust de personer gör som tjänstgör som tjänstemän.

Jag kan inte i dag ge Bertil Måbrink ett klart besked om när vi kan emotse ett förslag till riksdagen om nämndemannaarvodena, men jag förutsätter att arbetet med frågan påskyndas.

Herr talman! Med detta yrkar jag avslag på reservationerna och bifall till utskottets hemställan.

Anf. 86 HANS PETERSSON i Röstånga (fp) replik:

Herr talman! När det gäller anslaget till domstolsväsendet gör utskottsmajoriteten ungefär samma bedömning som den som redovisas i reservationen. Majoriteten ser med oro på arbetsläget inom de allmänna domstolarna och konstaterar att detta under senare år varit mycket ansträngt. Vidare erinrar majoriteten om kravet på rättssäkerhetens upprätthållande. Detta sätter en gräns för rationaliseringsåtgärderna.

Efter denna oro om arbetsläget och talet om rättssäkerhet godtar emellertid utskottsmajoriteten i stort sett en oförändrad medelstilleddning i stället för att tillstyrka reservationen – enligt min uppfattning en logisk kullerbytta.

Anf. 87 LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik:

Herr talman! Den ökade arbetsmängden vid de allmänna domstolarna har, som jag framhöll, hitintills kunnat klaras genom rationaliseringar och omfördelningar av tillgängliga resurser. Ett arbete i den riktningen pågår fortfarande inom domstolsverket. Utskottsmajoriteten menar att man bör avvakta detta arbete. Man bör också avvakta de åtgärder som föranleds av ändringarna inom processlagstiftningen, innan ställning tas till ytterligare medel för förstärkningar inom de allmänna domstolarnas ram.

Med det anförda yrkar jag än en gång bifall till utskottets hemställan.

Anf. 88 ALLAN EKSTRÖM (m):

Herr talman! Nämndemannainstitutionen har uråldriga traditioner i vårt land. Nämnden har blivit en oskiljaktig del av rättskipningen i första instans, från första början vid häradsrätterna men senare – låt vara långt senare – även vid rådhusrätterna. Dessa båda typer av underrätt är nu sammansmälta i organisationen tingsrätt.

Nämndens uppgifter, eller rättare sagt tyngdpunkten i dessa, har växlat något under tidernas lopp. Tidigare skulle nämnden framför allt inta rollen av garant för folkfrihet och rättssäkerhet. Denna uppgift, som närmast gällde ett bevakande av yrkesdomaren, hörde samman med äldre tiders politiska förhållanden och har självfallet förlorat all giltighet nu. Tidigare pekade man också på det värde som det kunde ligga i att nämnden tillförde dömandet orts- och personkännedom, men även detta argument har spelat ut sin roll. Domen får nämligen enligt rättegångsbalken inte grundas på annat än det som i båda parter närvaro förekommit i tingsalen.

Kvar står dock hela tiden det argument som kan hämtas ur det stadgande i

vår tryckfrihetsförordning som handlar om utseende av jurymedlem. I 12 kap. 5 § sägs sålunda bl. a. att "bland jurymännen bör skilda samhällsgrupper och meningsriktningar vara företrädda".

Det är, herr talman, detta argument som är avgörande för den åsiktsriktning jag företräder, nämligen att nämnden skall ha utrymme för skilda meningsriktningar. Men även bevarandet av inhemska rättstraditioner som sådana kan helt visst ha sin givna betydelse för den som bekänner sig till konservativa värderingar, vilket jag gör.

Nämndens uppgift är med andra ord att spegla det allmänna rättsmedvetandet på ett allsidigt och representativt sätt. Kravet på allsidighet och representativitet förutsätter emellertid rent matematiskt ett minsta antal. Det är här fråga om samma slag av överväganden som ligger bakom fastställandet av antalet ledamöter i andra nämnder och styrelser efter varje valperiod, t. ex. i byggnadsnämnden och hälsovårdsnämnden. Jag har för min del aldrig hört talas om en byggnadsnämnd som består av bara tre ledamöter.

Bekänner man sig till den uppfattningen att nämnden skall uppfylla kravet på allsidighet och representativitet för att fullgöra sina uppgifter på bästa sätt, kan man inte underskrida talet fem.

Är det då över huvud taget till fördel för yrkesdomaren att ha tillgång till en någorlunda allsidig och representativ nämnd? Svarar man nej på den frågan, och det har man naturligtvis all rätt till, borde man verka för ett avskaffande av nämnden som sådan. Antalet tre kan ju inte från denna utgångspunkt vara att föredra framför fem. Tvärtom skulle tre nämndemän i vissa situationer kunna ha ett större faktiskt inflytande över utgången i ett mål än fem nämndemän, som bättre balanserar varandra inbördes.

För egen del är jag en varm anhängare av nämndemannainstitutionen i tingsrätt. Jag har haft med nämndemän att göra alltsedan början av 1950-talet och vid ett stort antal domstolar. Jag har alltid uppfattat nämndemännen som en verklig tillgång då det gällt att t. ex. ta ställning till knepiga bevisvärdespörmål eller värderingsfrågor i mål rörande vårdnaden om barn eller underhåll efter äktenskapskillnad.

Lagen är skriven av människor och skall tillämpas av människor. Lagen är långt ifrån alltid av entydigt innehåll. Låt mig bara erinra om alla slag av generalklausuler. Lagen i sig ger i sådana fall inte svar på den ställda frågan. Det blir då nödvändigt att så att säga hämta hjälp från rådande värderingar i samhället. Domstolen får på sätt och vis axla rollen som lagstiftare inom det rättsområde som är aktuellt.

Det står i brottsbalken att skyddstillsyn inte får ådömas om en mera ingripande påföljd än skyddstillsyn är påkallad – en inte särskilt uttömmande eller klarläggande definition. När är så fallet?

Efter skilsmässa kan make som har svårigheter att försörja sig själv efter ett långvarigt äktenskap få underhållsbidrag livet ut, om det finns synnerliga skäl. När är så fallet?

Jag skulle kunna fortsätta uppräknningen hur länge som helst. Nämnden måste alltså för att väl fylla sin uppgift vara så allsidigt sammansatt att den har

förmåga att på ett representativt sätt spegla olika värderingar och åsikter i samhället men även att tillhandahålla kunskaper om och insikter i olika slags samhällsangelägenheter.

Det finns emellertid ännu ett viktigt skäl till förmån för återställande av äldre ordning. Det gäller önskemålen om kontinuitet och likformighet i lagtillämpningen. Detta förutsätter i sin tur att nämndemännen får tjänstgöra förhållandevis ofta, helst två gånger i månaden, och att de utses vid olika tidpunkter. Just denna omständighet – att nämnden förnyas successivt och deltar i rättskipningen någorlunda ofta under en längre tidrymd – brukar vi i Sverige framhäva som något särskilt positivt, då nämnden jämförs med juryinstitutionen utomlands.

Alla dessa förhållanden har slutligen bidragit till att förbättra urvalet av nämndemän. Tingsrätterna har hittills åtnjutit, tror jag, ett alldeles särskilt stort mått av förtroende och tillit från allmänhetens sida.

Mot denna bakgrund är den förra året införda ordningen med tre nämndemän synnerligen olycklig. Detta har omvittnats från alla tänkbara håll. Jag har träffat hundratals nämndemän under det senaste året, och alla har, oavsett partitillhörighet, unisont beklagat reformen förra året. Många nämndemän talar tyvärr om att sluta efter pågående period därför att tingsrätten, med nämndemännens egna ord, inte är sig lik längre.

Sammanfattningsvis önskar jag att den gamla ordningen återinförs. Av det skälet kan jag inte ansluta mig till majoritetens ståndpunkt, eftersom denna inte tillstyrker en omedelbar återgång utan vill avvakta en värdering av reformens konsekvenser.

En anslutning till reservation nr 2, utvecklad av Gunilla André, skulle i och för sig ligga närmast till hands. Som reservationen är utformad ställer jag mig därmed å andra sidan bakom några uttalanden för vilkas riktighet jag inte är beredd att gå i borgen. Detta gäller främst påståendet att antalet överklaganden ökat på grund av reformen som sådan. Denna uppgift, för vilken det inte redovisas något som helst stöd och som jag ej heller mött i andra sammanhang, har blivit till ett verkligt hinder för mig, då det gällt att stödja reservationen, i vars allmänna syfte jag instämmer.

I konsekvens härmed kommer jag, herr talman, att lägga ned min röst vid voteringen.

Anf. 89 GUNILLA ANDRÉ (c) replik:

Herr talman! Jag är naturligtvis glad över Allan Ekströms engagerade inlägg. Det var ju ett varmt tal för att vi åter skall ha fem nämndemän i tingsrätt. Den uppfattningen hade ju f. ö. samtliga av Allan Ekströms partikamrater i fjol – moderaterna röstade då mot majoritetsförslaget om att vi skulle minska antalet nämndemän till tre i tingsrätt. Allan Ekström sade ju också att det var ett synnerligen olyckligt beslut som togs förra året.

Jag måste säga att jag är något förvånad över den slutsats som Allan Ekström har kommit fram till. Jag kan inte se annat än att det är en logisk kullerbytta. Rimligen borde Allan Ekström rösta med reservationerna 2 och 3, när han har den uppfattning som han här gav uttryck för.

Allan Ekström angav att vi har skrivit att negativa konsekvenser med förändringen har börjat uppträda, men vi säger att mycket tyder på att det finns negativa konsekvenser av förändringen som redan har börjat uppträda, nämligen att antalet överklaganden ökar. Vi har inte påstått att det är så, men vi anser att det finns en del som talar för det.

Kan Allan Ekströms uppfattning möjligtvis tolkas på det sättet att det är något slags ny giv hos moderaterna att man inte får ha en egen åsikt?

Anf. 90 ALLAN EKSTRÖM (m) replik:

Herr talman! Det sista påståendet vill jag självfallet genast tillbakavisa. Jag skall också avslöja för Gunilla André att jag har övervägt att stödja hennes reservation, men på de skäl jag anfört kan man mycket väl läsa texten så som jag har gjort, och det räcker för mig. Av det skälet och på de argument som jag angett – vi är helt ense i vår grundsyn – kommer jag att lägga ned min röst vid voteringen.

Anf. 91 GUNILLA ANDRÉ (c) replik:

Herr talman! Efter den tolkningen av det skrivna i reservationen 2 tycker jag att Allan Ekström mycket väl kan rösta på den reservationen.

Anf. 92 RUNE BACKLUND (c):

Herr talman! I justitieutskottets betänkande nr 23 behandlas anslaget till de allmänna förvaltningsdomstolarna och därmed också vår motion 1508, i vilken vi begär att kammarrätten i Jönköping tillförs en fjärde dömande avdelning.

Kammarrätsorganisationen består i dag av fyra kammarrätter med totalt 21 avdelningar fördelade på vardera sju i Stockholm och Göteborg, fyra i Sundsvall och tre i Jönköping.

Kammarrätten i Jönköping inrättades 1977 och är alltså den minsta av de fyra kammarrätterna. Under de första åren lyckades man minska balansen av väntande mål, men under 1980-talet har målbalansens utveckling varit alarmerande. Trots att antalet avgjorda mål och effektiviteten ökat har målbalansen bara fortsatt att öka.

Utvecklingen kan illustreras med några siffror. Antalet inkommande mål har ökat från ca 3 900 år 1980 till över 6 200 år 1983. Målbalansen har ökat under samma tid från 1 300 till ca 4 100.

Utskottet har i betänkandet redovisat dessa siffror samt motsvarande siffror för övriga kammarrätter. Utskottets sifferredovisning visar att Jönköping procentuellt ligger strax under totalsiffran för kammarrätsorganisationen när det gäller antalet inkomna mål och har en dubbelt så stor ökning när det gäller målbalansen. Av denna redovisning drar utskottet slutsatsen att någon resursförstärkning inte behövs, eller för att citera utskottsbetänkandet:

”Det kan enligt utskottets mening därför inte med hänsyn till målutvecklingen sägas att kammarrätten i Jönköping från resurssynpunkt bör behandlas annorlunda än övriga kammarrätter.”

Herr talman! Om man skall göra jämförelser mellan ländets kammarrätter, bör denna jämförelse göras med utgångspunkt från antalet avdelningar. Det är ju en avgörande skillnad mellan att, som i Jönköping, ha tre avdelningar eller, som i Stockholm och Göteborg, sju. Fördelar man i stället antalet inkommande mål per avdelning, får man fram en mera rättvisande bild av situationen vid de olika kammarrätterna. Fördelningen blir då för 1983 ca 2 100 mål per avdelning i Jönköping, ca 1 500 i Göteborg och Sundsvall och ca 1 400 i Stockholm, dvs. 600–700 fler mål per avdelning i Jönköping. I dessa siffror finns förklaringen till varför målbalansen stiger snabbare i Jönköping än vid övriga kammarrätter.

Trots att personalen gör allt vad den kan för att på ett effektivt sätt avverka de inkommande målen fortsätter målbalansen att öka i allt snabbare takt. Handläggarna tvingas konstatera att högen av oavgjorda mål, däribland skattemålen, hela tiden växer trots att man arbetar allt vad man orkar. Det är ingen tillfredsställande arbetssituation. F. n. kan det ta över två år innan vanliga skattemål kan prövas i kammarrätten. Det kan inte vara förenligt med samhällets intressen eller i längden rättssäkerheten att skattemål med stora summor på spel för såväl den enskilde som samhället inte blir avgjorda inom rimlig tid.

Om man, som vi föreslagit i motionen, inrättar en fjärde dömande avdelning i Jönköping skulle situationen förbättras. Man skulle då i Jönköping få ca 1 550 mål per avdelning, dvs. i nivå med vad övriga kammarrätter har i dag. Den lavinartade ökningen av målbalansen skulle avstanna.

Utskottets ställningstagande, att det inte behövs någon resursförstärkning i dag, innebär bara att man med öppna ögon accepterar en fortsatt snabb ökning av målbalansen i Jönköping. Om ett par år kommer man att tvingas till extraordinära insatser med vad detta då innebär när det gäller att avverka en mycket stor målbalans.

Herr talman! Det är beklagligt att utskottet har ställt sig avvisande till vårt motionskrav. Med hänvisning till vad jag tidigare redovisat i mitt anförande är jag övertygad om att vi med säkerhet får anledning att återkomma till denna fråga under kommande riksmöten.

Överläggningen var härmed avslutad.

Punkt 1 (anslag till Domstolsverket)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Hans Petersson i Röstånga – bifölls med acklamation.

Punkt 2

Mom. 3 (antalet nämndemän i tingsrätt)

Utskottets hemställan bifölls med 206 röster mot 77 för reservation 2 av Karin Söder m. fl. 12 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga punkter och moment

Utskottets hemställan bifölls.

21 § Föredrogs

Konstitutionsutskottets betänkande

1983/84:28 Användningen av stödet till taltidningar (prop. 1983/84:125 delvis)

Utskottets hemställan bifölls.

22 § Föredrogs

lagutskottets betänkanden

1983/84:27 om marknadsföring av tobak och öl,

1983/84:30 om avtalsvillkor mellan näringsidkare (prop. 1983/84:92) samt

1983/84:31 om anslag till marknadsdomstolen (prop. 1983/84:100 delvis).

Anf. 93 TREDJE VICE TALMANNEN:

Lagutskottets betänkanden 27, 30 och 31 kommer att behandlas i tur och ordning. Voteringarna äger rum i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Först upptas alltså lagutskottets betänkande 27 om marknadsföring av tobak och öl.

Marknadsföring av tobak och öl

Anf. 94 MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! Skall det vara tillåtet att genom annonsering göra reklam för tobak? Det är den fråga vi åter skall ta ställning till här i kammaren.

Frågan om förbud mot annonsering av tobaksvaror har behandlats tidigare av riksdagen, senast i april i fjol. Näringsutskottet hade då att bereda frågan, men eftersom konsumentpolitiska frågor fr. o. m. detta riksmöte bereds av lagutskottet är det nu lagutskottet som haft att ta ställning till om det skall vara tillåtet eller inte att genom annonser göra reklam för tobaksvaror.

När det gäller såväl alkohol som tobaksvaror skall enligt gällande bestämmelser reklamåtgärder och andra marknadsföringsåtgärder inte vara påträngande eller uppsökande, och de får inte uppmana till bruk av varorna. För spritdrycker, vin och starköl är tidningsannonsering förbjuden, utom i fråga om skrifter som tillhandahålls enbart på försäljnings- och utskänkningsställen. Däremot finns inte något motsvarande annonsförbud för tobaksvaror.

Två motioner har i år väckts med krav om att annonsförbudet skall utsträckas till att gälla även tobak, på samma sätt som det nu gäller alkohol. Den ena motionen är en fempartimotion med Margareta Winberg som första namn, och den andra motionen är väckt av Marianne Karlsson.

Herr talman! Innan man tar ställning till dessa motioner måste man se på vilka negativa effekter tobaksbruket kan ha på hälsotillståndet i vårt land.

Nr 131

Torsdagen den
26 april 1984

*Marknadsföring av
tobak och öl*

Tobakskommittén fastslog 1981 att tobaksbruket är ett av nutidens största hälsoproblem. Det råder inte något tvivel om att tobaksbruket medför en rad allvarliga medicinska skadeverkningar. Mellan 7 000 och 13 000 dödsfall, alltså omkring vart tionde dödsfall i vårt land, beräknas ha samband med tobaksbruket, vilket innebär att antalet tobaksrelaterade dödsfall är mycket större än t. ex. det sammanlagda antalet dödsfall i trafikolyckor och andra olyckshändelser.

I flera internationella undersökningar har man konstaterat en klar allmän översjuklighet hos rökare jämfört med icke-rökare. Orsakssambandet mellan rökning och lungcancer är numera klarlagt, liksom att gravida kvinnors rökning kan inverka menligt på fostrets utveckling.

Även s. k. passiv rökning är mycket skadlig. I ett utslag från försäkringsdomstolen i Jönköping har fastslagits att lungcancer genom passiv rökning är en arbetsskada. Det gällde ett fall där passiv rökning på arbetsplatsen orsakat en kvinna cancer, och hon avled senare.

En icke oväsentlig del av sjukvårdskostnaderna tas i anspråk för att bota ohälsa orsakad av tobaksbruket. Med hänsyn till värdkostnaderna för detta är det inte någon tvekan om att insatser för att minska tobaksbruket är direkt lönande ur samhällets synpunkt. Bland de viktigaste åtgärderna är att om möjligt förhindra att en stor del av varje ny ungdomsgeneration blir rökare.

För att begränsa tobaksbruket måste samhället tillgripa olika åtgärder. Vi har en skatt på tobaksvaror, så att priset skall verka dämpande på konsumtionen. Vi måste stödja all upplysning och information som syftar till att skapa ökad kännedom om tobakens skadeverkningar och kanske främst försöka ändra attityderna, så att det inte upplevs som populärt och "riktigt" att röka. Inte minst frivilliga organisationer som Visir och Nationalföreningen för upplysning om tobakens skadeverkningar – NTS – gör härvidlag viktiga informationsinsatser.

Men informationen och upplysningen motverkas av den reklam för tobaken som sker. På tobaksreklam nedläggs årligen i vårt land ca 30 milj. kr., och syftet med reklamen är självfallet att hålla uppe tobakskonsumtionen. Det sker genom att man syftar till dels att de som röker skall fortsätta att röka, dels att få nya rökare, främst bland den unga generationen. Att det senare lyckas visas av att mer än 20 000 nya rökare årligen tillkommer.

Frågan är nu om annonsering för tobak skall förbjudas på samma sätt som gäller för alkohol.

Socialstyrelsen, som har högsta ansvaret för hälsovårdsfrågor, har klart tagit ställning för annonsförbud enligt en skrivelse till regeringen den 12 januari i år. Inom socialstyrelsen bildades hösten 1983 en samrådsgrupp för tobaksfrågor. Denna samrådsgrupp står bakom skrivelsen till regeringen. Och det är en verkligt brett sammansatt samrådsgrupp. I gruppen ingår nämligen representanter för följande myndigheter och organisationer: arbetarskyddsstyrelsen, konsumentverket, Landstingsförbundet, Landsorganisationen, Nationalföreningen för upplysning om tobakens skadeverkningar, Riksföreningen mot cancer, Riksförbundet Visir, skolöverstyrelsen, statens ungdomsråd, Svenska kommunförbundet, Sveriges riksidrottsför-

bund, Tjänstemännens centralorganisation, universitets- och högskole-
ämbetet samt experterna Lars Wilhelmsen och Agneta Hjalmarsson.

I skrivelsen till regeringen från socialstyrelsen och dess samrådsgrupp framhålls: "Socialstyrelsen hyser oro för den rådande situationen på tobaksområdet. Socialstyrelsen anser det därför angeläget att fästa regeringens uppmärksamhet på behovet av åtgärder i hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande syfte. I denna skrivelse föreslår socialstyrelsen efter diskussion i socialstyrelsens samordningsgrupp för tobaksfrågor att vissa sådana åtgärder snarast genomförs."

Bland sådana åtgärder som man föreslår är just det annonsförbud som tobakskommittén föreslog och som begärs i de båda riksdagsmotioner vi nu behandlar.

Jag vill även nämna att NTS i skrivelse till regeringen i januari i fjol framförde krav på bl. a. annonsförbud. I den skrivelsen instämde ett fyrtiotal personer i ledande ställning inom organisationer och myndigheter, eller i egenskap av experter på hälsovårdsfrågor. Det finns alltså ett brett stöd för kravet på annonsförbud.

I reservationer av oss centerpartister och vpk-ledamoten i LU föreslår vi att riksdagen skall bifalla motionerna. Vi anser att frågan om annonsförbud för tobaksvaror är tillräckligt utredd och ett förbud är motiverat speciellt genom att socialstyrelsens samrådsgrupp framfört kravet. Vi konstaterar att flera länder har ett sådant reklamförbud, bl. a. Finland, Norge och Island. Vi delar socialstyrelsens uppfattning att omfattningen och utformningen av tobaksreklamen är sådan att en skärpning av lagstiftningen på området är nödvändig. Någon anledning att ytterligare uppskjuta ett riksdagsuttalande om annonsförbud finns enligt vår uppfattning inte, utan riksdagen bör nu begära att regeringen framlägger förslag härom. Tyvärr är det endast fyra av utskottets ledamöter som delar denna uppfattning. Samtliga socialdemokrater och moderater i utskottet avvisar förslaget. Folkpartiet är som bekant inte representerat i LU.

Majoritetens enda motivering för avstyrkandet är att regeringens ställningstagande till socialstyrelsens skrivelse inte bör föregripas genom ett riksdagsuttalande. Men enligt vad vi erfarit avvaktar regeringen just riksdagens ställningstagande till motionerna. Utskottsmajoriteten väntar alltså att regeringen skall vidta åtgärder, och regeringen väntar på riksdagen. Ja, vill man att ingenting skall ske för att ytterligare begränsa tobaksreklamen bör man kanske handla så, men för alla oss som vill att åtgärder skall vidtas är det viktigt att stödja kravet på annonsförbud.

Glädjande är dock att inte heller majoriteten egentligen uttalar sig emot annonsförbud utan endast vill avvakta regeringens ställningstagande. Men jag måste fråga varför riksdagen – svenska folkets valda representanter – skulle behöva avvakta regeringens ställningstagande i denna fråga? Varför skall inte riksdagen i dag våga ta ställning utan att vänta på regeringens bedömning?

Genom ett uttalande om annonsförbud kan vi i dag bidra till att förhindra att reklamen skall få fortsätta att motverka samhällets strävanden att minska

Torsdagen den
26 april 1984

*Marknadsföring av
tobak och öl*

tobaksbruket. Vi måste främst vara med och bidra till att inte nya undomsgrupper genom reklamen påverkas att bli rökare.

Herr talman! Ibland påstås att vi riksdagsledamöter är mer positiva till förbud av olika slag än vad människor i allmänhet anser motiverat. Det är därför intressant att ta del av en opinionsundersökning gjord av Stiftelsen för opinionsanalyser, där frågan var om man instämmer eller inte instämmer i "att man bör förbjuda tobaksreklam så som man förbjudit spritreklam?" Det visade sig att 57 % instämde och att endast 20 % var emot, medan 20 % var tveksamma. Det är att märka att det bland alla partiets sympatisörer var en klar övervikt som instämde i kravet på reklamförbud. Det kan även konstateras att det såväl bland rökare som bland icke-rökare var en övervikt för dem som ville införa reklamförbud.

Att det finns ett stort intresse utanför riksdagen att få ett annonsförbud visas av de många brev och kort vi riksdagsledamöter fått under de senaste dagarna. Jag vill citera vad en person skrev till en av mina kolleger. "Varför förbjuder ni vuxna inte tobaken, som man blir sjuk av? Den frågan ställer oss våra barn. Vi vill ha bort tobaksreklamen. Stöd reservationen när betänkan- de nr 27 skall behandlas den 25 april. Vi är många som tackar Dig. Rökare, icke rökare, den nya generationen."

Jag tycker att dessa synpunkter från en person utanför detta hus på ett utmärkt sätt sammanfattar vad frågan nu gäller, och jag hoppas verkligen att en majoritet av kammarens ledamöter vid omröstningen följer de goda råd vi fått från alla dem som arbetar för att minska tobaksbruket. Att det finns ett brett stöd här i riksdagen för annonsförbud visar bl. a. det faktum att det är en fempartimotion vi behandlar. Det är att beklaga att endast två partiets representanter stött kravet i just lagutskottet.

Herr talman! Jag vill uttrycka förhoppningen att – oberoende av partitill- hörighet – alla riksdagsledamöter som vill bidra till att minska tobaksrekla- men och därmed på sikt tobaksbruket skall stödja reservationen, som jag härmed yrkar bifall till.

I detta anförande instämde Marianne Karlsson, Inger Josefsson och Kersti Johansson (alla c).

Anf: 95 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Jag skall dela mitt anförande i två delar, och detta utifrån två enkla frågor: Vad är det för slags fara det gäller, och hur fyller statsmakterna sina förpliktelser att bekämpa faran?

En mycket stor del av sjukligheten och dödligheten i det avancerade industrisamhället vållas av några få, vitt spridda folksjukdomar. Dit hör cancer-, hjärt- och kärlsjukdomarna. Bakom dessa sjukdomar i deras olika yttringar ligger orsaksmönster, vilka i högsta grad är knutna till det industriella samhällets allmänna levnadsmiljö och beteenden. Och i dessa mönster intar tobaksrökningen en avgörande position. Den är en av de obestridligt svåraste enskilda riskfaktorerna i sjuk- och dödlighetsmönstret.

Vad jag nu anfört är vetenskapliga sanningar, vilka visats med en

grundlighet och evidens av ovanlig omfattning. Det är 20 år sedan det amerikanska hälsovårdsdepartementet gjorde sin första stora undersökning om tobakens hälsoverknningar. Därefter har uppföljning skett genom fortlöpande vetenskapliga rapporter. För fem år sedan kom en ny än större rapport, grundad på 24 000 olika vetenskapliga undersökningar. Världshälsoorganisationen har i en stor rapport 1970 och i en ytterligare sådan från 1979 utförligt uppehållit sig vid tobakens skadeverknningar och utifrån detta lämnat programmatiska åtgärdsförslag. Man har särskilt påtalat faran av att de stora tobakskoncernerna med sin marknadsföring på ett närmast epidemiskt sätt sprider rökningen i tredje världens länder.

I Sverige har sedan 1965 de för folkhälsan ansvariga framlagt ett omfattande material för att belysa tobakens stora skadeverknningar. Socialstyrelsen betecknar med rätta materialet om tobakens skadeverknningar som överväldigande jämfört med material som läggs till grund för samhällsinsriktningen på andra områden. Det är egentligen mycket märkligt att det efter dessa 20 år har gjorts så litet. Vad är den självklara konsekvensen för en ansvarig politisk instans, när den kan grunda sin diskussion på ett så massivt material, en så ovedersäglig bevisning om en stor hälsofara? En självklar konsekvens är att man inte tillåter offentliga uppmaningar till användning av tobak. Vad som innebär en av de största hälsofarorna skall inte bli föremål för uppmuntran och skall inte framställas som något harmlöst, något givet och normalt.

Dagligt och ihållande bruk av alkohol har i det allmänna medvetandet bilden av sig att vara destruktivt för hälsan. Både enskilda och samhället har detta som en del av sin attityd och sitt medvetande. Men dagligt, ihållande bruk av tobak är ur den allmänna folkhälsans synvinkel lika destruktivt. Men det betraktas inte så – detta trots att rökningen inte bara är en fara för utövaren utan i hög grad en fara för andra, som vistas i miljöer där rökning regelmässigt förekommer.

Köp och bruk av tobak är i sista hand en individuell handling och ett individuellt ställningstagande. Det finns en gräns för hur samhället kan ingripa med förbud i människors personliga liv. Men vad man kan och måste göra är att på ett samhälleligt plan otvetydigt visa medborgarna vad ansvaret för folkhälsan kräver. Det är att ge en sann grund för det personliga ställningstagandet. I detta samhälleliga ansvarstagande måste ingå ett förbud mot all tobaksreklam. Detta är så mycket mer påkallat, som det ges ut många gånger fler pengar på att framställa rökning som harmlös än på att klagöra dess allvarliga hälsomässiga följder.

Så till den andra frågan: Hur tar nu riksdag och regering sitt ansvar gentemot folkhälsan?

I november 1982 uttalade riksdagen på förslag av socialutskottet att vad som gjorts inte är nog. Regeringen måste ta ett övergripande och aktivt ansvar för frågan. Det betydde alltså att riksdagen av regeringen väntade sig aktiva åtgärder.

Det är detta som lagutskottet nu faller tillbaka på, när det menar att man skall avvakta regeringens initiativ. Lagutskottet har inte uttryckt att man är

Torsdagen den
26 april 1984

*Marknadsföring av
tobak och öl*

negativ till ett reklamförbud utan bara att man väntar att regeringen skall ta de initiativ som riksdagen efterlyste i november 1982.

Men här inträffar det egenartade, att två centrala statsinstanser sitter och väntar på varandra. För när man försöker höra sig för i regeringskansliet, låter det ungefär som så: Härifrån sker inget, därför att här tvivlar vi på att det finns majoritet i riksdagen för ett reklamförbud.

Detta är ett avsiktligt eller oavsiktligt missförstånd från regeringens sida. Uttalandet från november 1982 ger ingen som helst grund för en sådan attityd. Tvärtom.

Men här uppstår det som alltför ofta händer och som alltid, när det händer, skadar politiska instansers anseende bland ansvarskännande människor. Man bollar frågan mellan sig. Riksdagen väntar på regeringen, men riksdagen är samtidigt omedveten om att regeringen sitter och väntar på riksdagen. Och så händer ingenting.

I början av året framställer socialstyrelsen enträget till regeringen begäran om åtgärder. Man åberopar sig på riksdagens uttalande om ett samlat åtgärdsprogram.

Herr talman! Nu måste kampen mot denna stora folkhälsofara äntligen skärpas. Det aktiva ansvaret måste tas. Detta understryks bäst genom att man ger ett så starkt stöd som möjligt åt den föreliggande reservationen, och jag yrkar bifall till denna.

Anf. 96 PER-OLOF STRINDBERG (m):

Herr talman! Jag avser inte att gå in på någon debatt om vare sig tobakens eller ölets skadeverkningar, för det råder faktiskt en betydande enighet om detta, och det är inte det diskussionen gäller. Jag behöver inte heller redogöra för de motionsförslag som väckts – de har framgått av tidigare redogörelser. Jag tänker fatta mig kort, för jag anser att den återhållsamhet med taletiden som blir alltmer angelägen kanske bör tillämpas redan vid den här tidpunkten.

Vi har, herr talman, en rad bestämmelser om marknadsföring av alkohol-drycker. Vi har också en lag med vissa bestämmelser om marknadsföring av tobaksvaror. Gemensamt för dessa lagar är grundregeln om att särskild måttfullhet skall iakttas när det gäller marknadsföring av alkoholdrycker, inkl. vin och öl, liksom när det gäller tobaksvaror. Lagutskottet redovisar i det nu aktuella betänkandet gällande riktlinjer. Jag ber att få hänvisa såväl reserverter som eventuellt övriga intresserade till denna redogörelse, liksom till redovisningen av frågans tidigare behandling här i riksdagen.

Förslag om förbud mot annonsering för tobaksvaror har tidigare avisats av riksdagen, bl. a. med hänvisning till de olika åtgärder, exempelvis informationsinsatser, som vidtagits liksom till att riksdagen hos regeringen begärt ett åtgärdsprogram mot bruket av tobak. Helt naturligt innebär ett sådant uppdrag att även följa utvecklingen när det gäller marknadsföringen av tobaksvaror.

Ingen kan väl, herr talman, f. ö. undgå att märka att tobaksrökningen har minskat i vårt land. Inom parentes kan jag nämna att jag faktiskt själv

bidragit därtill. Informationsinsatserna har givit effekt. Låt oss gå vidare på den vägen. Inte minst gäller detta förstärkt information inom skolan.

Så sent som förra året tillsatte socialstyrelsen en samordningsgrupp för tobaksfrågor för att åstadkomma bättre samarbete mellan berörda myndigheter och organisationer för att motverka tobaksbruket. Det är en stor grupp. Jag behöver inte heller redovisa vilka som ingår där. Det framgår av motion 610 och den redogörelse Martin Olsson nyss lämnade här i kammaren.

Det pågår ett omfattande förebyggande arbete på detta område. Detta i förening med det uppdrag regeringen redan fått gör att utskottets majoritet anser att det inte finns anledning att göra ytterligare uttalanden. Tore Claeson underströk själv att det inte råder något som helst tvivel om vilket uppdrag regeringen har fått.

Jag yrkar med detta, herr talman, bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationen.

Anf. 97 MARTIN OLSSON (c) replik:

Herr talman! Genom vår värderade ordförandes inlägg fick vi inte fler synpunkter på varför majoriteten avspisar motionsförslaget än de som lämnas i utskottsbetänkandet. Där finns bara ett enda kort stycke som talar om varför man vill avvisa förslaget: "Enligt utskottets mening bör regeringens ställningstagande till skrivelsen inte föregripas genom uttalanden från riksdagens sida."

Men jag frågar då om vår utskottsordförande Per-Olof Strindberg verkligen anser att regeringen bättre kan bedöma om vi behöver en ytterligare begränsning av tobaksreklamen än riksdagen och dess utskott. Riksdagen har en synnerligen bred förankring i det svenska samhället, samtidigt som det krav som väcks i riksdagen har ett stöd från såväl expertis på området som de myndigheter som har högsta ansvaret för hälsovården i vårt land.

Det förvånar mig att utskottsmajoriteten anser att regeringen hellre än riksdagen bör bedöma om ett sådant förbud skall införas.

Att tobaksrökningen har minskat är ju glädjande, men i den skrivelse socialstyrelsen lämnade till regeringen den 12 januari sägs att minskningen tycks ha upphört de allra senaste åren. Vissa bedömare befarar t. o. m. att tobaksbruket åter skall börja öka. Man kommer fram till att det är viktigt att det snarast möjligt vidtas ytterligare åtgärder för att söka begränsa tobaksbruket. En av de åtgärder som föreslås är just det annonsförbud som begärs i de båda motionerna.

Jag har, som sagt, tyvärr inte fått mer motiveringar till avslaget. Det är emellertid, enligt min mening, oförsvarligt att riksdagen och riksdagens utskott helt överlåter på regeringen att ta ställning i en för svenska folket så viktig fråga som denna.

Anf. 98 TORE CLAESON (vpk) replik:

Herr talman! Det var tacknämligt att Per-Olof Strindberg av omsorg om riksdagsledamöterna kortade ned sitt anförande, men det hade varit bättre om han hade redovisat varför utskottsmajoriteten av omsorg om allmänhetens hälsa inte kunde bifalla motionen och påskynda frågans lösning. Han hade därmed haft skäl för att yrka bifall till reservationen.

Det hade varit bättre omtanke än att spara besvär för riksdagsledamöterna.

Anf. 99 PER-OLOF STRINDBERG (m) replik:

Herr talman! Det är inget unikt att reserverter är missnöjda med utskottsmajoriteten, annars skulle de inte ha reserverat sig.

Jag ber att få hänvisa till det yttrande utskottsmajoriteten gjort. Det uppdrag som regeringen fått gör att vi inte anser oss behöva ytterligare uttalanden från utskottets sida.

Anf. 100 INGA-BRITT JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag har använt några timmar de senaste dagarna till att läsa gamla motioner och riksdagsprotokoll från de senaste årens debatter i den här frågan. Jag har också med intresse följt den debatt som hittills förts och kan konstatera att några större variationer inte förekommit vare sig i motioner, i betänkanden från de utskott som varit inblandade eller i debatter här i riksdagen. Det har hela tiden gällt tobaksreklamen. Under tiden har det dock hänt mycket i samhället när det gäller tobaksvanorna. Attityderna har förändrats förvånansvärt snabbt vill jag påstå. För bara tio år sedan var det helt naturligt att man rökte på sammanträden, även om man satt i så små rum att man efter en halvtimme knappt såg varandra. Sådant händer inte i dag.

Att gå in i restaurangvagnen på ett tåg var för några år sedan motbjudande även för rökare. Det fanns över huvud taget inga helt rökfria miljöer. Det var inte heller många av oss rökare som tänkte på att icke-rökarna mätte mycket dåligt. Attityderna till rökning har förändrats radikalt. Många har slutat och ännu fler har insett att man inte skall börja.

Inte minst har insatserna ute i skolorna haft god effekt. Vi kan i tidningarna läsa om skolor där man t. ex. har tävlingar om hur länge gymnasieklasserna kan hålla sig helt rökfria. Många lyckas hålla sig rökfria – utan att någon enda börjar röka – under hela gymnasietiden.

Barnen påverkar också sina föräldrar och andra vuxna i sin omgivning med sitt goda omdöme. Jag känner många föräldrar som har slutat röka tack vare de kunskaper som barnen har fått i skolan. Det är i dag helt självklart att det skall finnas rökfria avdelningar i de flesta offentliga miljöer. De flesta sköter det bättre än vad man gör här i riksdagen, där icke-rökarna är tvungna att passera genom våra röktrum för att ta sig till kammaren. Men det är sådant som kan ändras.

Det finns vissa restaurangkedjor med stort antal ungdomar som besökare, exempelvis hamburgerkedjorna, som är helt rökfria.

Det fattas beslut runt omkring i våra kommuner som är av mycket stor

betydelse. Även om man inte lyckas få alla människor att följa förbuden, exempelvis på tunnelbanestationerna i Stockholm, kan man konstatera att de flesta solidariskt följer reglerna. De som inte gör det utsätts för ett ganska hårt gruppträck.

Man kan alltså upprätta långa listor över exempel på åtgärder som har vidtagits och som vidtas för att minska rökningen och för att de som inte röker inte skall behöva utsättas för passiv rökning. Jag har naturligtvis inte heller någon annan mening än reservanterna när det gäller behovet av att minska tobaksbruket. Jag kanske inte är helt överens med reservanterna om att ett förbud mot tobaksreklam skulle lösa hela problemet.

Ett fortsatt arbete på samma sätt som hittills tror jag ger den bästa effekten. Socialstyrelsens, arbetarskyddsstyrelsens m. fl. insatser för att förändra attityderna och för att få fram rökfria miljöer samt den ökade informationen om hälsoriskerna är mycket betydelsefulla. Återigen: det kanske viktigaste arbetet sker ute på skolorna, på mödravårds- och barnvårdscentralerna.

Jag är inte alls övertygad om att ett förbud mot tobaksreklam skulle ha samma effekt, eller någon effekt över huvud taget. I Norge har man haft förbud nu några år. Vad har hänt där? Jo, man fick en våldsamt ökad exponering ute på försäljningsställena. Man jämför med spritreklamen, men man glömmer att där har man ett fåtal försäljningsställen av ganska ensidig karaktär som skall bevakas. I Norge är det inte ovanligt att se affärsfönster med vackert dekorerade utställningar med tobaksvaror och sedan spotlight på – mycket effektivt, mycket frestande.

Vi har så många olika sorters försäljningsställen att enbart ett annonsförbud skulle ge ringa effekt. Det måste kringgärdas av en stor mängd andra bestämmelser för att få den effekt man vill ha.

Som tidigare påpekats, har socialstyrelsen i en skrivelse till regeringen i januari i år hemställt om att vissa åtgärder mot tobaksbruk, däribland ett förbud mot annonsering, skall vidtas. Jag är övertygad om att regeringen inte behöver något mer påpekande från riksdagen utan att regeringen med denna begäran som grund kommer att överväga vilka åtgärder som skall vidtas. Jag kan alltså heller inte inse att riksdagen skulle behöva lämna någon ytterligare beställning f. n.

Herr talman! Jag yrkar bifall till lagutskottets hemställan i dess betänkande 1983/84:27.

Anf. 101 MARTIN OLSSON (c) replik:

Herr talman! Inga-Britt Johansson måste ha lyssnat dåligt och läst dåligt, när hon t. ex. säger att vi reservanter påstår att ett förbud mot tobaksreklamen skulle lösa hela problemet. Som jag betonade i mitt anförande, måste samhället vidta en rad olika åtgärder för att begränsa tobaksbruket. Jag nämnde i korthet att vi har skatt på tobaksvaror för att höja priset och därmed minska konsumtionen och att samhället bedriver och stöder upplysningsverksamhet som skall försöka dels påverka attityderna, dels få människor att inse de risker som tobaksbruk innebär. Förbud mot tobaksre-

klam är alltså en del i ett pussel, skulle man kunna säga. Det är en av en rad åtgärder som samhället behöver vidta.

När det gäller just tobaksreklamen är det, som så klart framgår av socialstyrelsens skrivelse liksom av nationalföreningens skrivelse ett år tidigare, på det sättet att de som är experter på området och representerar en rad organisationer, folkrörelser och institutioner med ansvar för hälsovård och annat ställer sig bakom detta. De har ju noggrant bedömt saken innan de ställt sig bakom en skrivelse med hemställan att regeringen skyndsamt skall vidta åtgärder.

Den beskrivning som Inga-Britt Johansson ger av den situation som har varit, att vi har fått ändrade attityder, är helt riktigt. Det är bra, men socialstyrelsen och andra experter har alltså liksom motionärerna och vi reservanter kommit fram till att man behöver gå ytterligare ett steg längre och att vi liksom Norge, Finland, Island och en del andra länder skall ha ett annonsförbud. I vilken mån detta kringgås i Norge kan jag inte ha någon uppfattning om, men är det så att reklamen hittar vägar att kringgå ett förbud, finns det ju möjlighet att begränsa även dem. Man skall komma ihåg att vi har ett motsvarande förbud mot annonsering för alkohol, och jag har inte hört någon som tycker att det är negativt, tvärtom.

Till sist, Inga-Britt Johansson, beträffande regeringens ställningstagande: Varför skall riksdagen vänta på regeringen i den här frågan? Tror Inga-Britt Johansson att regeringen har för avsikt att genomföra det annonsförbud som krävs i motioner, i reservationen och av myndigheterna? Har Inga-Britt Johansson några som helst uppgifter om att regeringen tänker arbeta i den riktningen utan att riksdagen gör något uttalande i frågan?

Anf. 102 INGA-BRITT JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Martin Olsson säger att tobaksreklamen är en del av ett pussel. Då är det ju ännu mindre motiverat att plocka ut en bit ur detta pussel och där göra ett särskilt uttalande till regeringen.

Jag är övertygad om att regeringen med utgångspunkt i det tidigare uttalande som har gjorts från riksdagen och den skrivelse som socialstyrelsen har skickat till regeringen kommer att se över vilka vidare åtgärder som behöver vidtas för att man skall komma till rätta med tobaksbruket. Om ett tobaksreklamförbud blir en del av dessa förslag eller inte kan jag givetvis inte i dag säga, men jag tycker att det är för tidigt att innan regeringen har tagit ställning till skrivelsen ge mera direktiv om vilken del man skall välja ut.

Anf. 103 MARTIN OLSSON (c) replik:

Herr talman! Med ordet "pussel" när jag talade om strävan att minska bruket av tobak menade jag den rad av olika åtgärder som erfordras. Varje pusselbit har där en viss betydelse. Bit för bit har vi lagt detta pussel. Vi har t. ex. begränsat reklamen och höjt priset genom skatten. Vi har även gett bidrag till information, stimulerat till upplysning i skolorna osv.

Det är många människor i vårt samhälle som nu tycker att ett förbud mot annonsering är en lämplig åtgärd för att gå vidare. Som jag sade i mitt

anförande visar opinionsundersökningar att det i varje parti finns en majoritet som anser att vi skall införa ett annonseringsförbud. Om jag hade haft tid att läsa upp statistik, skulle jag ha kunnat glädja Inga-Britt Johansson med siffror som visar att övervikten av människor som vill ha ett förbud är allra störst inom just det socialdemokratiska partiet.

Åter till regeringens ställningstagande: Varken formuleringarna i utskotts-
betänkandet, det som har sagts här eller vad som i övrigt har framkommit
tyder på att regeringen avser att föreslå ett införande av det annonseringsför-
bud som vi nu diskuterar.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens
förhandlingar.

Anf. 104 INGA-BRITT JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Av Martin Olssons replik skulle man kunna tro att vi i dag tar
ställning till om vi skall ha tobaksreklam eller inte, men faktum är att vad vi
tar ställning till är om regeringen behöver något mer påpekande. På den
punkten har vi olika uppfattning.

Jag framför ingen åsikt om tobaksreklamen som sådan, utan bara att jag
anser att vi inte behöver göra fler uttalanden till regeringen. De beställningar
som finns från tidigare riksmöten och från socialstyrelsen är ett tillräckligt
underlag för att regeringen skall kunna lägga fram förslag mot tobaksbruket.

Anf. 105 BÖRJE STENSSON (fp):

Herr talman! Socialstyrelsen är orolig över våra rökvanor. På socialstyrel-
sen faller ansvaret för omsorgen om vår hälsa, så det är väl fullt riktigt.
Oroande är bl. a. att lågavlönade och de med kortare utbildning inte slutar
röka i samma utsträckning som välbärgade och välutbildade, säger socialsty-
relsen.

Inom sjukvården märks det mycket tydligt i det faktum att det i dag är
jämförelsevis få läkare som röker, men desto fler sjukvårdsbiträden. Just nu
är rökningen mest utbredd bland yngre och medelålders kvinnor, dvs. dagens
och morgondagens mammor.

Överdirektör Carl-Anders Ifvarsson, som är ordförande i socialstyrelsens
nybildade samordningsgrupp för tobaksfrågor, framhåller: "Förutom ökade
resurser till information så krävs det klara tobakspolitiska markeringar från
landets politiker."

Samordningen mellan myndigheter och organisationer är viktig. Visir – Vi
som inte röker – gör t. ex. en fin insats och kan bli än verkningfullare genom
en samordning. Visir är ett viktigt opinionsbildande organ. Dess uppmaning
till riksdagskamraterna är värd att följa, när vi i kväll så småningom går att
votera.

Carl-Anders Ifvarsson påpekar med eftertryck att en markering som
socialstyrelsen fäster stor vikt vid är en skärpning av lagen om tobaksreklam.
Samma regler bör gälla som för alkoholreklam. De synpunkterna delas av
konsumentverket och konsumentombudsmannen.

Över hela världen hävdar tobaksbolagen att tobaksreklamen inte har någon del eller skuld i att rökningen fortsätter. De menar att reklamen bara påverkar rökarnas märkesval, men inte ökar konsumtionen. Kan vi verkligen tro det? Nej, jag tycker inte det.

Jag skall ge ett exempel. Fram till slutet av 1970-talet hade ett tobaksbolag monopol på cigarettmarknaden i Kenya. Det borde alltså inte ha haft något större behov av att påverka rökarnas märkesval. Ändå var just det företaget ett av de i landet som satsade mest pengar på reklam.

I USA har hemliga senatsförhör klarlagt filosofin bakom tobaksreklamen, bl. a. hur man undviker varje antydning eller påminnelse om rökningens risker och i stället satsar på att ge rökningen en image som går hem bland ungdomar. Man kan fråga sig: Är tobaksbolagen i Sverige, ett statligt och flera internationella, annorlunda? Nej, jag tror inte det!

Ungdomar är mest mottagliga. För några år sedan visade en svensk studie av tobaksreklamen att de två grupper som påverkas mest av reklamen är ungdomar samt äldre med låg inkomst och utbildning. Ungdomarna, som var den mest påverkbara gruppen, var mottagliga för argument på temat Prestige-status. Även om kändisar numera är bannlysta från dagens tobaksreklam innehåller denna ofta statusbudskap såsom "Av internationell typ", "Tillhör en liten elit av cigaretter", "Liten och elegant".

Ungdomar påverkas också av argument på temat Hälsa-ofarlighet. Det kan vara ett framträdande drag i dagens reklam. Låt mig ge några exempel: "Fin naturlig smak", "Ultralåg tjärhalt", "Den stora smaken – frisk och sval", "God och naturlig smak", "Högeffektfilter", "Mild och lätt smak". Detta är reklamtrick som söker ge intryck av att moderna cigaretter är annorlunda, på något sätt "snällare" än de gamla och farliga. Tobaksreklamen är förbjuden i tidningar som riktar sig till barn och ungdom. Men ännu har man inte lyckats stoppa annonser i utpräglade ungdomstidningar som t. ex. Vecko-Revyn eller Min Värld.

Tobaksbolagens förmodan att tobaksreklamen inte påverkar och ökar totalkonsumtionen är nog överdrivet pessimistisk sett ur dessa bolags egna önskemål, nämligen att höja tobakskonsumtionen. För detta talar inte bara de enorma belopp monopolen lägger ner på just reklam. Här finns ytterligare en liten pusselbit, nämligen att det i den nyssnämnda svenska undersökningen visade sig att personer med god utbildning och inkomst var relativt oåtkomliga för reklamens locktoner. Det är alltså den grupp som i senare undersökningar visat sig ha minskat sin konsumtion av tobak.

Men tobaksreklamen kan, förutom sin "imageskapande" effekt, indirekt också ha ett negativt inflytande på attityderna till rökning. Annonserna gör att tobaksvarorna syns mer. Själva det faktum att reklamen tillåts kan också göra samhällets upplysning om tobakens skadeverkningar mindre trovärdig. Det är de dubbla budskapens problematik. Hur får man en ungdom att förstå den logik som tillåter det statliga tobaksbolaget att sprida helt annan information om tobaken än vad samma stats socialstyrelse gör med små varningstexter?

Expertgrupper inom Världshälsoorganisationen har i årtal uppmanat

medlemsländernas regeringar att totalförbjuda alla former av tobaksreklam. Norge och Finland har sedan länge förbud som syftar till att så långt det är praktiskt möjligt stoppa reklamen.

Det aktuella förslaget, som socialstyrelsen ingivit till regeringen och som återfinns i motioner och i betänkandets reservation, om ett annonsförbud liknande det för alkohol är tämligen måttfullt. Jag yrkar bifall till reservationen.

Som tidigare har sagts och som alla vet har folkpartiet inte någon representant i lagutskottet. Härav följer att vi inte har kunnat påverka utskottets skrivning. Mitt inlägg får dock ses som ett bevis för att vi inom folkpartiet ser det som mycket angeläget att tobakskonsumtionen begränsas så mycket som möjligt.

Herr talman! Någon tro på hälsovinster genom övergång till "låg tjärecigaretter" motiverar inte en fortsatt tobaksreklam med nuvarande utformning. Talet om att tobaksbolagens produktutvecklare kan skapa nya, ultrasvaga och ofarliga cigaretter är en myt som saknar hållbar vetenskaplig grund.

Intressant är den SIFO-undersökning angående vilka politiska krav som svenska folket tycker är angelägna att tillgodose. Den har relaterats tidigare, och jag skall inte ta upp tiden med att redogöra för de siffror som har redovisats där.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den reservation som är fogad till betänkandet.

I detta anförande instämde Olle Grahn och Elver Jonsson (båda fp).

Anf. 106 MARGARETA WINBERG (s):

Herr talman! Jag måste börja med att säga att det är med beklagan som jag läser utskottets majoritetsskrivning. Detta sagt inte enbart med hänsyn till det sakpolitiska innehållet – utan fastmer till dess principiella innebörd om ett bejakande av de kommersiella krafternas spel om människors liv och hälsa. Extra sorgligt och extra förvånande anser jag det vara att konstatera vilken politisk konstellation som enligt står bakom majoritetsskrivningen. Det föranleder mig själv att ställa frågan: Är det betydelselöst vilken utformning reklamen för en farlig produkt har? Är de mellan 7 000 och 13 000 rökrelaterade dödsfallen per år ett för ringa antal för att motivera detta ingrepp i den till viss del reglerade men ändå mycket svårkontrollerade marknadsföringen av tobak? Har socialstyrelsen, marknadsdomstolen, konsumentverket, konsumentombudsmannen, arbetarskyddsstyrelsen, de fackliga organisationerna, frivilligorganisationerna, skolöverstyrelsen, Kommun- och Landstingsförbunden, riksidsrottsförbundet, Världshälsoorganisationen och Nordiska rådet fel när man menar att tobaksreklamen i sin nuvarande form leder till en ökad totalkonsumtion? Har 46 % inom det moderata samlingspartiet och 65 % inom det socialdemokratiska partiet fel som i en färsk opinionsundersökning anser att man bör jämställa tobaksreklamen med alkoholreklamen?

Ja, herr talman, mitt eget svar på frågan blir att mot denna väldiga opinion

för lika regler för tobaks- och alkoholreklam måste utskottsmajoriteten ha fel, dvs. om man nu i sakfrågan anser att man skall bibehålla nuvarande ordning – det har jag efter att ha läst skrivningen och också hört dagens debatt inte riktigt klart för mig, men jag skall återkomma till det senare.

Jag tänkte göra en annan jämförelse, och den är också omnämnd här i dag. Trafiken i vårt land är omgärdad med rigorösa säkerhetsbestämmelser. Vi har hastighetsbegränsning, man måste ha körkort, man måste ha på sig säkerhetsbälte, man måste vara nykter, bilen måste vara besiktigad, osv. Vi har t. o. m. inrättat ett särskilt statligt verk, trafiksäkerhetsverket, med en generaldirektör och ungefär 600 anställda med uppgift att ytterligare förbättra säkerheten i trafiken – och det är ju bra. År 1983 omkom 644 personer i trafiken och många skadades. Men samma år avled mellan 7 000 och 13 000 personer till följd av tobaken. När man är ute i landet och talar om de här frågorna och talar på det här viset, tycker jag att det är sunt när många människor undrar vad vi politiker egentligen sysslar med och vilka grunder vi har för våra prioriteringar i det politiska arbetet och varför vi i tobaksfrågan är rent ut sagt handlingsförlamade. De säger: Vad väntar ni på? Vad är ni så förtvivlat rädda för?

Utskottet gör i sin skrivning tre argumenteringar som väl får anses utgöra något slags ställningstagande, om än mycket vagt.

För det första skriver man på s. 9 att tobakskonsumtionen sjunkit under de senare åren, och man tillskriver bl. a. olika informationsinsatser denna utveckling. Man tror att om man satsar på denna typ av upplysning så är det bra, och det har ju också framförts av utskottets företrädare här i dag. Men då vill jag säga att man har analyserat frågan dåligt. Om man bryter ner statistiken och tittar litet grand bakom siffrorna finner man mycket oroande tendenser, som *inte* är tillfälliga utan som utgör en långsiktig trend, och jag skall ta upp en.

Det finns en ökande ojämlikhet i tobaksbruket. Det är lågutbildade lågavlönade kvinnor – ofta med tungt jobb – som börjar och fortsätter att röka. De är tydligen inte mottagliga för den hittillsvarande informationskampanjen. För dessa grupper, som åtminstone jag värnar särskilt om, behövs andra och tydligare budskap för att medvetandegöra dem.

För det andra talar utskottet – det gjorde också företrädarna här i dag – om den betydelsefulla roll som SAFT, samordningsgruppen för tobaksfrågor, kommer att ha. Jag vill fråga företrädarna för majoriteten: Vilken roll är man då beredd att ge SAFT? Är man beredd att lyssna till denna, som man tycker, viktiga grupp? Är man det, hade man inte tagit den ställning man har gjort i dag. Det är nämligen denna grupp som står bakom det krav som framförs i de motioner och den reservation som vi här i dag diskuterar. Är denna grupp så betydelsefull, bör ju dess insatser och initiativ tas på allvar. Det kan man inte påstå att utskottet har gjort med denna skrivning.

För det tredje argumenterar utskottet för en måttfull tobaksannonsering och skriver: "Såvitt utskottet kan bedöma har 1979 års reform haft en avsevärt sanerande effekt på reklamen för tobaksvaror."

Jag vill fråga: Hur har ni gjort denna bedömning? Vem har beskrivit

verkligheten för er på det viset? Det är mycket angeläget att få veta det, därför att detta är en falsk bild av verkligheten, och det är allvarligt när ett utskott blir fört bakom ljuset och på felaktiga grunder fattar beslut – det blir som regel dåliga beslut. Därför är jag angelägen om att få svar på dessa frågor: På vilka grunder har ni gjort denna bedömning? Vem har försett er med uppgifterna?

När vi i fjol diskuterade precis samma fråga röstade en majoritet, eller 213 ledamöter, för att ”berörda myndigheter bör följa hur marknadsföringen av tobaksvaror utvecklas och om de så finner erforderligt ta initiativ till ytterligare åtgärder från statens sida”.

Om man då, som Inga-Britt Johansson gör, läser tidigare protokoll, finner man att precis samma uttalande har gjorts tidigare av näringsutskottet, vilket också har blivit riksdagens beslut. Fjölårets beslut uppmärksammades av ”berörda myndigheter”, och dessa har under vintern vid ett flertal tillfällen diskuterat hur, om och när man skall följa riksdagens beslut.

Som vi här har hört, har socialstyrelsen, som man får betrakta som den närmast berörda myndigheten, skrivit till regeringen i år och krävt bl. a. stopp för tobaksannonsering. Detta hänvisar också utskottet till i sin argumentering och tar det till intäkt för att inte ta ställning i själva sakfrågan.

Därför vill jag ställa ytterligare en fråga till de två företrädarna för utskottet: Bortsett från själva hanteringsproceduren, vad har majoriteten för uppfattning i sakfrågan?

Inga-Britt Johansson sade att hon inte hade tagit ställning, och det låter litet oroande. Ordföranden i lagutskottet sade ingenting om sin uppfattning. Jag tror att det skulle vara ganska intressant både för riksdagens ledamöter men kanske framför allt för det berörda statsrådet att få reda på vad man egentligen tycker i sakfrågan. Anser ni att tobak och alkohol är jämförbara storheter när det gäller giftighet och skadefrekvens? Om svaret är ja, kommer ni i så fall att stödja en eventuell proposition i frågan? Om svaret är nej – Inga-Britt Johansson lät tveksam – måste man fråga sig: Vari består de skillnader mellan alkoholens och tobakens verkningar som motiverar olika principiella regler för marknadsföring?

Herr talman! Om nu riksdagen i dag skulle bryta den handlingsförklaring som av ovilja eller rädsla alltid har rått i tobaksfrågan, vad skulle då hända med konsumtionen? Det är en fråga som många ställer sig, utifrån olika utgångspunkter. Ja, enligt en nytilträd direktör på Tobaksbolaget som intervjuades i Dagens Industri för några veckor sedan, skulle ett reklamförbud vara det värsta som kunde hända. Det svaret talar för sig självt. Den åtgärd som vi eventuellt kommer att fatta beslut om här alldeles strax skulle alltså ha en sådan effekt på konsumtionen att det vore besvärande för industrin. Är det egentligen inte detta som vi alla önskar? Är det inte detta som är samhällets strävan, att förbättra folkhälsan genom en konsumtionsminskning? Minns vad Världshälsoorganisationen har sagt flera gånger: ”Ingen enskild åtgärd i i-länderna skulle ha en sådan kolossal effekt på folkhälsan som en minskad tobakskonsumtion.”

Annonseringen är en del i denna kamp för folkhälsan, och jag vill till sist i

likhet med vad Börje Stensson gjorde citera vad överdirektören vid socialstyrelsen Carl-Anders Ifvarsson i vår har sagt: "Vad som i dag behövs är klara tobakspolitiska markeringar från våra politiker."

Herr talman! Låt oss äntligen ge dessa markeringar genom att bifalla den reservation som är fogad till utskottets betänkande och som samtidigt är ett bifall till min motion 610 i frågan.

I detta anförande instämde Margareta Persson (s).

Anf. 107 PER-OLOF STRINDBERG (m) replik:

Herr talman! Mycket kort: Jag har redan tidigare konstaterat att det råder en betydande enighet när det gäller både tobakens och ölets skadeverkningar. Den frågan behöver vi inte diskutera – den har vi inga delade meningar om.

Sedan ställde Margareta Winberg en fråga om hur vi kommer att ställa oss till en proposition. Jag har faktiskt aldrig tagit ställning till en proposition innan den är lagd. Jag förbehåller mig rätten att först få läsa den. Därefter skall jag gärna ta ställning till den.

Till sist, herr talman, måste jag säga att jag inte kan fatta hur utskottsmajoritetens uttalande kan tolkas som ett bejakande av kommersialismen. Alla utskottets ledamöter liksom samtliga ledamöter i den här kammaren har tillgång till utskottets betänkande och kan konstatera att detta påstående är helt felaktigt.

Anf. 108 INGA-BRITT JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! När det gäller ett bejakande av de kommersiella krafterna, vilket Margareta Winberg utläser ur utskottets betänkande, har jag helt samma uppfattning som lagutskottets ordförande Per-Olof Strindberg.

Jag begärde ordet närmast för att svara på frågan om vad jag tycker i sakfrågan. Jag anser inte att det i dag är rätt tillfälle att ta ställning i sakfrågan och tänker alltså inte avslöja var jag står. Normal riksdagsbehandling är nämligen att när vi har gett olika myndigheter och regeringen i uppdrag att återkomma med förslag till åtgärder, så väntar vi med realbehandlingen av sakförslagen tills ärendet kommer tillbaka. Jag tycker att det även i denna fråga är rätt väg att gå.

Anf. 109 MARGARETA WINBERG (s) replik:

Herr talman! Jag vill bara göra den kommentaren att politikerna i över 20 år har skjutit denna fråga framför sig med olika motiveringar. Jag kan inte tolka det på annat vis än att man inte vill ta ställning. Om ni hade velat ta ställning emot de kommersiella krafterna, hade ni i utskottet tillstyrkt de två motioner där man gör det.

Anf. 110 TORE NILSSON (m):

Herr talman! När Inga-Britt Johansson talar om att det skett förbättringar erinrar jag mig att jag för många år sedan vågade väcka en motion här i

riksdagen med krav på förbud mot rökning på offentlig plats. Det resulterade bl. a. i en stor skämtteckning i Dagens Nyheter, som visade en väldig idrottsarena där en liten man i mängden steg upp och sade: Förlåt, får jag röka här? Och så skrattade man åt hela idén. Jag måste erkänna att visst har det skett förbättringar.

När det gäller järnvägsrestaurangerna är det glädjande att även rökare anser att det var en fin reform – vi har motionerat om den här i riksdagen tidigare.

Jag kan instämma i det som Martin Olsson, Tore Claeson, Börje Stensson och Margareta Winberg har sagt. Jag vill också att det skall framgå att vi även inom mitt parti har den uppfattningen att det vore mycket väsentligt med ett förbud mot tobaksreklam liksom mot alkoholreklam.

Jag vill först berätta en glädjande nyhet. Jag råkade se i den största tidningen i mitt hemlän, dess nummer för i dag. Där fanns det en mycket trevlig sida om en skola i Vännäs kommun, Tväråbäck, där alla eleverna för tredje året i rad tar avstånd från all rökning. Jag tycker det var en fin läsning och det hedrar tidningen, och alla tidningar som gör liknande, att ungdom får se att ungdom avstår från rökning: glada, sunda ungdomar.

Det är kanske ändå finare att även lärarna har samma uppfattning. Lärare och elever är alla rökfria. Det är för dem och oss alla ett lyckligt beslut – det är bra för allas hälsa och det är bra för skattebetalarna. Det är ett led i kampanjen för en rökfri generation. Den kampanjen är värd allt stöd.

Tänk vilken ren och fin värld vi människor kunde ha om tobaken inte fanns!

Som Margareta Winberg citerade sade Världshälsoorganisationen för länge sedan att intet skulle förbättra hälsoläget i världen så mycket som om all rökning försvann.

Jag har tagit med mig en motion som är tio år gammal, som jag kanske skall nämna då det gäller en rökfri generation. Under adressen Riksdagen, Stockholm, Sverige kom i december 1974 ett intressant brev från Moskva, daterat den 25 november det året. Det lämnades till mig från riksdagsbiblioteket, eftersom personalen där hade reda på att jag inte var någon vän av tobaken. Det här var ett brev från en rysk journalist som gratulerade den svenska regeringen till att ha en plan för hur Sverige under loppet av 25 år skulle förvandlas till icke-rökarnas land. Priserna på tobak skulle höjas varje år med 10 %, all reklam för tobaksvaror skulle förbjudas, år 1975 skulle försäljningen av cigaretter i automater upphöra, fr. o. m. 1981 skulle man börja att i laga ordning införa straff för försäljning av cigaretter till personer under 16 år, de svenska myndigheterna hoppades att för människor födda år 1975 och senare skulle rökningen helt enkelt vara okänd.

Tyvärr var vi tvungna att upplysa den optimistiske ryssen om att detta inte var icke-rökarnas land. Men visst har det skett en förbättring.

När jag talar här beror det framför allt på att den passiva rökningen trots allt är någonting som plågar många människor. Vi borde ha rätt att slippa förgiftningen. Det måste vara en oerhörd tanklöshet när man röker i andras närvaro.

Vi har t. ex. här i huset nedanför rulltrappan en dator under dataveckorna. Jag skulle vilja stanna där, men det finns f. n. tre askkoppar där. De töms väl, men jag har sett dem fulla med fimpar och illaluktande aska. Kommer man dit finns det operatörer och andra som har ett giftmoln omkring sig. Jag tror att det är tanklöshet, men det är ju upprörande att det kan vara så.

Jag väckte en motion inför flyttningen tillbaka till det här riksdagshuset, innebärande att rökning skulle vara principiellt förbjuden, utom i särskilda giftkammare eller -rum för rökare. Riksdagen har också uttalat sig för att rökning i princip bara är tillåten där det finns askkoppar, men jag tycker inte att detta respekteras.

Jag är mycket tveksam till att tillåta rökning nere i stora bankhallen. Det kan vara stora skaror människor där, och jag själv har svårt att gå tvärs över lokalen många gånger, så röks det där – jag är litet allergisk mot rök – och det kan hända att det finns människor som rent av blir sjuka. Skall vi inte kunna få en bättre ordning här i våra lokaler? Vi ledamöter har väl ansvar, vi skall inte skylla på besökarna – det är inte bara från dem som röken kommer.

Jag tänker också på det underliga förhållandet när det gäller rökarna och renheten i naturen. Jag cyklar in till Stockholms centrum. Hur man nu än städar ser jag hela vägen, den mil jag åker, hur det ligger tomma paket som det har varit cigarrer eller cigaretter i. Man strör dem omkring sig helt tanklöst. I dag t. ex., liksom alla andra dagar, kan man om man går in i kanslihuset från trappan mot gatan och upp till entrédörrarna finna hur det ligger rester av cigaretter på stenplattorna. Det är underligt att människor som har nått så mogen ålder att de har anledning att gå in i kanslihuset kan bete sig på det sättet.

Till detta kommer vuxnas rökning bland barn t. ex. Det borde vara slut med det, men så är det inte. Jag har ibland funderat på om det är en sjukdom som drabbar halva mänskligheten och som gör att man inte inser att man inte behöver röka. Varför kan man i dag inte säga att man lever i en underbar värld? Det blir vår. Jag behöver inte tobaken. Nu slutar vi alla att röka. Varför skulle alla riksdagsmän i dag inte kunna ansluta sig till det som står i reservationen? Hela svenska folket skulle då få en chock i morgon bitti. Men tänk, då skulle riksdagsmännen ha insett att vi inte behöver reklamen. Det är ju reklam för gift. Vi skall inte ha reklam. Vi i Visir skulle bli glada.

Jag vill säga till Per-Olof Strindberg att han är en av dem som jag beundrar mycket. När han bestämde sig för att sluta röka hade jag mina tvivel om att han skulle lyckas. Det måste jag erkänna. Jag gratulerar honom i dag. Han är ett föredöme. Jag hoppas att alla moderater gör som vår partiordförande som är medlem i Visir. I så fall vet vi hur det går med röstningen här i dag.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter debatten om laguskottets betänkande 31.)

Anf. 111 TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera laguskottets betänkande 30 om avtalsvillkor mellan näringsidkare.

Torsdagen den
26 april 1984

Avtalsvillkor mellan näringsidkare

Anf. 112 ALLAN EKSTRÖM (m):

Herr talman! Ett grundläggande villkor för all lagstiftning borde vara att det föreligger ett verkligt behov av reglering. Allt fler människor ifrågasätter den ständiga strömmen av nya lagar som alla, och alltid, uppbärs av ett vällovligt syfte, nämligen att tillgodose medborgarnas eller grupper av medborgares intressen och önskemål.

Nu måste emellertid tiden vara inne, herr talman, att slå till bromsarna och hejda tillflödet av alla nya författningar. Det måste vara ett rimligt krav att lagen fyller ett verkligt behov. Härmed sammanhänger också den ideologiska frågan om relationen mellan kollektivets intressen och den enskildes egen personliga sfär.

Annorlunda uttryckt: Det är inte jag som skall bevisa att en föreslagen lag inte behövs, utan det är lagförslagets tillskyndare som skall bevisa att lagen fyller ett angeläget behov. I detta ärende har mina motståndare tyvärr verkligheten emot sig. Terrängen vill som vanligt inte underordna sig kartan.

Frågan gäller om det behövs en särskild lag om avtalsvillkor mellan näringsidkare eller ej, t. ex. mellan en detaljist och en grossist. Det är med andra ord de bakomliggande säljleden som berörs, från konsumentens synpunkt sett.

Den utredning som utgör underlaget för propositionen, nämligen konsumentköpsutredningen, har själv nödgats konstatera att "vi har inte sett några konkreta exempel på fall där sådana" – alltså oskäligen – "villkor har lett till stötande resultat", detta trots att "vi har försökt bilda oss en uppfattning om den praktiska betydelsen av förekommande oskäligen avtalsvillkor" (s. 97). Denna utredningens slutsats förtjänar att räddas undan glömskan. Det är främst mot denna bakgrund som behovet av den föreslagna lagstiftningsprodukten skall bedömas.

Till stöd för denna min bedömning – att lagen utgör ytterligare ett exempel på onödiga lagstiftning – kan jag åberopa remissyttrandet från bl. a. hovrätten för Västra Sverige, kommerskollegium och Kooperativa förbundet.

På denna grund yrkar jag avslag på hela propositionen.

Men, herr talman, det finns ytterligare skäl för ett avslag på propositionen. Med den rättegångsform som föreslagits i propositionen skulle marknadsdomstolens avgöranden komma att få en mycket begränsad räckvidd och knappast ha någon bärkraft annat än i det särskilda fall som prövats av domstolen. Affärslivets villkor innebär att identiska affärsförhållanden så gott som aldrig föreligger. En dom av marknadsdomstolen skulle därför komma att bli av ringa värde från allmän synpunkt.

Till yttermera visso måste det till sist bli fråga om en helhetsbedömning av avtalet i fråga – ett oförmånligt villkor kan ju mycket väl uppvägas av ett förmånligare villkor inom någon annan del av avtalet. Utformningen av t. ex. en garantiklausul måste bli beroende av varans pris, så även traditionella köprättsliga transportvillkor såsom fob (fritt ombord), cif (cost, insurance, freight) och fraktfritt. Vad slutligen skall begreppet "oskäligen" jämföras med?

Det behövs ju någon form av riksläkare. Begreppet "oskäligen" är ju ett typiskt värdeuttryck.

I reservation 1 har vi moderater redovisat ännu ett antal tungt vägande skäl till förmån för vår ståndpunkt att hela lagen är onödig, lika onödig f. ö. som den lag om fastighetsmäklare är som riksdagen fattade beslut om för några månader sedan. Jag ber, herr talman, att få hänvisa till reservationen och vill endast upprepa dess slutsats, nämligen att det inte finns några skäl för den föreslagna lagstiftningen, utan att det tvärtom finns starka skäl emot den.

Den moderata reservationen 2 är närmast av rent teknisk natur. Den berör nämligen också behovet av lagstiftning. Jag ber att få yrka bifall även till den.

Reservation 3, där vi och centerpartiet uppträder eniga utåt, gäller en annan principiellt mycket viktig fråga, nämligen om staten skall kunna undandra sig att omfattas av en lag som eljest har getts generell giltighet. Staten, det allmänna, strävar ju ofta efter att i kraft av sin makt skaffa sig en bättre rättslig position än vad som står alla andra rättssubjekt till buds.

Begår televerket eller SJ en vårdslös handling och tillfogar annan skada, så kryper man bakom en klausul om friskrivning som andra inte tillåts åberopa i motsvarande fall. Detta ämne har jag närmare utvecklat i motion 1983/84:2762, som kommer att behandlas senare i år.

Frågan i detta ärende är om upphandling för offentligt ändamål skall omfattas av den nya lagen eller ej. Vårt svar är självfallet ett bestämt ja – alla skall behandlas lika enligt lagen. Jag ber därför att få yrka bifall även till denna reservation, där vår argumentering utvecklas närmare.

Anf. 113 MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! År 1978 väckte centerpartisten Johan A. Olsson tillsammans med folkpartister och moderater en motion i vilken begärdes att detaljisternas och servicegivarens rättsliga ställning i relation till leverantörer och huvudmän skulle bli föremål för utredning. Riksdagen biföll motionen och frågan har utretts, och i dag har vi att här i riksdagen ta ställning till ett lagförslag om avtalsvillkor mellan näringsidkare, vilket förslag är ett resultat av den motion som Johan A. Olsson väckte år 1978.

Från centerns sida har vi uttalat vår tillfredsställelse över att eårt land har lagstiftning som skyddar konsumenterna mot oskäligen avtalsvillkor, är det enligt vår uppfattning mt att det även införs en lagstiftning som ger främst mindre företagare ett skydd motsvarande det som konsumenterna har. Många småföretagare är utan anställda eller har endast ett fåtal anställda. I avtalsförhållanden torde många av dessa småföretagare ha en svag ställning gentemot större näringsidkare. Exempel på sådana småföretagare är detaljister och underleverantörer. Många av dessa småföretagare kan när det gäller att hävda sig i avtalsförhållanden anses ha en ställning som i huvudsak motsvarar konsumenternas ställning. Därför är det motiverat och riktigt att småföretagarna genom den föreslagna lagen får ungefär samma skydd i avtalsförhållanden som konsumenterna nu har.

Enligt lagförslaget kan ett avtalsvillkor som en näringsidkare ställer upp mot en annan näringsidkare, om det anses oskäligt mot denne, förbjudas av

marknadsdomstolen. Vid bedömning av om ett avtalsvillkor skall anses vara oskäligt skall särskild hänsyn tas till behovet av skydd för den näringsidkare som intar en underlägsen ställning i avtalsförhållandet. Genom denna markering syftar lagen alltså främst till att stärka de mindre företagarnas ställning.

Som jag nämnt är vi inom centern – till skillnad från exempelvis moderaterna – positiva till att lagen införs. Moderaterna är, såsom framgår av reservation 1 och av det nyss hållna anförandet, motståndare till att denna lag införs.

Vi hälsar alltså lagen med tillfredsställelse. När det däremot gäller tillämpningsområdet anser vi att en olycklig begränsning har gjorts i propositionen. Lagen skall nämligen inte gälla vid offentlig upphandling. Det innebär att all den upphandling staten, landstingen och kommunerna gör undantas från lagens tillämpning om inte upphandlingen sker av kommunala bolag o. d.

Både i vår kommittémotion och i reservation 3 motsätter vi centerpartister oss att den offentliga upphandlingen undantas. Och vi är verkligen inte ensamma om den inställningen.

Inom konsumentköpsutredningen, som utredde frågan, framförde två av de sakkunniga i ett särskilt yttrande kravet på att lagen även skulle omfatta stat, landsting och kommuner. Bland remissinstanserna uttalade sig riksrevisionsverket, näringsfrihetsombudsmannen och LRF för dessa sakkunnigas förslag.

Riksrevisionsverket ansåg att principiella skäl talar för att låta den tilltänkta regleringen bli tillämplig även på avtalsvillkor som används av staten och kommunerna och där det inte är fråga om näringsverksamhet.

Näringsfrihetsombudsmannen delade inte utredningens bedömning att man kan utgå från att myndigheterna undviker att tillämpa oskäliga avtalsvillkor. Med tanke på den starka ställning som staten och många kommuner har som köpare kan det enligt näringsfrihetsombudsmannens mening ifrågasättas om en eventuell lagstiftning i den utsträckning utredningen anger bör undanta statlig och kommunal inköpsverksamhet, framhölls i näringsfrihetsombudsmannens remissyttrande.

LRF framhöll att det inger vissa betänkligheter att stat och kommun delvis föreslås stå utanför lagens tillämpningsområde och fann skäl tala för att avtalsvillkor som används av myndigheter bör omfattas av lagen.

Det var remissinstanserna. Låt oss se på vad lagrådet har sagt, vilket är ännu mer betydelsefullt. Lagrådet motsatte sig den föreslagna begränsningen av tillämpningsområdet för den nya lagstiftningen. Lagrådet anför bl. a. att av likformighetsskäl bör en lagstiftning om förstärkt skydd mot oskäliga avtalsvillkor göras tillämplig inom i princip alla områden där avtal om sådana villkor kan ifrågakomma. Med hänsyn både till vad som framkommit i utredningen och under remissbehandlingen ställer sig lagrådet tveksamt till riktigheten i att begränsa tillämpningsområdet på föreslaget sätt.

Lagrådet befarar att begränsning kan medföra tillämpningssvårigheter i och med att man skall skilja mellan offentlig upphandling som utgör led i

Torsdagen den
26 april 1984

*Avtalsvillkor mel-
lan näringsidkare*

näringsverksamhet och annan upphandling. Som exempel nämns att om en sjukvårdshuvudman handhar upphandlingen genom ett särskilt kommunalt bolag är det näringsverksamhet medan upphandlingen, om den sker direkt av kommunalt organ, faller utanför den föreslagna lagens tillämpning.

Lagrådet crinrar även om att möjligheterna att genom kommunalbesvär komma till rätta med oskäligen avtalsvillkor är mycket begränsade.

Även finansutskottet har yttrat sig över denna del av propositionen och motionerna och har därvid framhållit att man delar lagrådets synpunkter. Majoriteten i finansutskottet stannar dock för att frågan behöver utredas ytterligare.

Vårt utskott har även besökt marknadsdomstolen, och där fick vi synnerligen klara besked om att domstolens ledning anser, av motsvarande skäl som lagrådet, att den offentliga upphandlingen inte skall undantas.

Trots allt detta har utskottets socialistiska majoritet avvisat lagrådet och vårt m. fl. förslag, dock utan att egentligen ange några skäl. Det är svårt att förstå varför socialdemokraterna och vpk är så emot att låta den offentliga upphandlingen kunna underkastas samma prövning som övrig upphandling. Faktum är ju, att om det inte skulle förekomma några oskäligen avtalsvillkor inom det offentliga området, kan ingen ta skada av att lagen omfattar även det området. Motsatt kan vi konstatera att om det vid offentlig upphandling förekommer oskäligen avtalsvillkor, som drabbar småföretagarna, måste det finnas samma skäl för dessa småföretagare att få skäligheten prövad av marknadsdomstolen som om motparten är en annan näringsidkare.

Herr talman! I reservation 3 föreslår vi att lagförslaget skall kompletteras på det sätt lagrådet har förordat – alltså så att den offentliga upphandlingen inte skall undantas. Jag ber att få yrka bifall till reservation 3 och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 114 CHRISTER EIREFELT (fp):

Herr talman! En viktig förutsättning för en väl fungerande marknadsekonomi är att det finns konkurrens mellan fristående företag.

Oskäligen avtalsvillkor där en part utnyttjar den andres kända underlägsenhet är utan tvivel en form av konkurrensbegränsning.

Om avtalsfriheten skall fungera inte bara på papperet utan också i praktiken krävs att avtalslutande parter verkligen är fria att ingå avtal med för dem önskat innehåll. Det är från den utgångspunkten folkpartiet finner det viktigt att stärka avtalsfriheten. Däremot anser vi att det här regeringsförslaget har sådana brister att det måste omarbetas.

Vi har invändningar på tre punkter.

Det gäller tillämpningsområdet. Precis som lagrådet och flera remissinstanser menar vi att lagen också måste gälla vid upphandling för offentliga ändamål.

Det gäller marknadsdomstolens sammansättning. Vi anser inte att de som företräder konsument- och löntagarintressen skall närvara vid den här typen av ärenden, eftersom de saknar direkt beröring med de frågor som blir aktuella.

Det gäller slutligen rätten till talan. Vi ser inget godtagbart skäl till att sammanslutningar av näringsidkare, alltså organisationerna, skall ha talesrätt när inte organisationerna berörs.

Vi menar att en sådan rätt skulle leda till osäkerhet för varje näringsidkare som ingått ett avtal. Detta skulle alltså kunna bli utsatt för prövning därför att någon utomstående väckt talan. Syftet måste ju vara att skydda den berörda näringsidkaren.

Herr talman! De här tre invändningarna gör att vi anser att regeringen bör återkomma med ett nytt förslag där de här synpunkterna beaktas.

Jag yrkar bifall till motion 2544.

Anf. 115 STIG GUSTAFSSON (s):

Herr talman! Jag skall inledningsvis be att få yrka bifall till utskottets hemställan i lagutskottets betänkande 30 i dess helhet och avslag på de till betänkandet fogade reservationerna.

Den föreslagna lagen innebär att en näringsidkare som har ställt upp ett oskäligt villkor när han ingår eller avser att ingå avtal med en annan näringsidkare av marknadsdomstolen kan förbjudas att i fortsättningen i liknande fall använda villkoret.

Vid bedömningen av om ett avtalsvillkor är att anse som oskäligt bör särskild hänsyn tas till behovet av skydd för den som intar en underlägsen ställning i avtalsförhållandet. Genom detta stadgande markeras att lagen i första hand syftar till att stärka de mindre företagens ställning.

I motionen 2545 yrkas avslag på propositionen i dess helhet. Som utskottsmajoriteten framhåller i sitt betänkande visar både konsumentköpsutredningens betänkande och remissyttrandena över detta att det inom näringslivet förekommer standardavtal med villkor som kan leda till oskäliga resultat. I första hand bör man naturligtvis försöka lösa problemen på området förhandlingsvägen. Men utvecklingen har visat att man inte kan lita till frivilliga lösningar.

Som framhålls i propositionen kan vidare risken för att vissa villkor tolkas och tillämpas på ett sådant sätt att det drabbar den part som har en underlägsen ställning befaras öka ju mera ansträngd den ekonomiska situationen är för företagen. Därför finns ett behov av en lagstiftning, som ger möjlighet till ingripanden mot oskäliga avtalsvillkor i de fall förhandlingsvägen inte visat sig framkomlig. Det kan vidare framhållas att det också ligger i konsumenternas intresse att avtal mellan näringsidkare är skäliga.

Allan Ekström vill slå till bromsarna i lagstiftningsarbetet. Jag tror inte att situationen är så väl vald. Jag tror att Allan Ekström tar i vid fel tillfälle. Denna lagstiftning är inte onödig. De flesta remissinstanserna har vittnat om behovet av denna lagstiftning. Allan Ekström kritiserade även begreppet oskälig såsom ett värdeuttryck. Men oskälig är inte alls ett okänt begrepp i lagstiftningen, inte minst då i konsumentlagstiftningen. Det är vedertaget och vi vet vad som menas med det.

Vad lagstiftningens tillämpningsområden beträffar innebär förslaget att lagen bara skall gälla villkor som används i avtalsförhållande mellan

Torsdagen den
26 april 1984

*Avtalsvillkor mel-
lan näringsidkare*

näringsidkare. Utanför tillämpningsområdet faller därför villkor som används av offentliga organ vid sådan upphandling som inte är hänförlig till näringsverksamhet, dvs. upphandling för offentligt ändamål.

I motionerna 2543, 2544 och 2545 kritiseras propositionen i denna del. Motionärerna pekar vidare på att också lagrådet har motsatt sig en begränsning av lagens tillämpningsområde. Lagrådet har bl. a. uttalat att lagstiftningen om förstärkt skydd mot oskäligen avtalsvillkor av likformighets-skäl bör göras tillämplig inom i princip alla områden där avtal om sådana villkor kan komma i fråga.

Herr talman! Martin Olsson sade att han inte är ensam om sin uppfattning att tillämpningsområdet här skall utvidgas. Nej, det är riktigt. 3 av 25 remissinstanser har samma uppfattning som Martin Olsson. Flera var det inte. Jag är inte alltför imponerad av det argumentet.

Låt mig när det gäller den offentliga upphandlingen först konstatera att det inte har visats eller ens gjorts sannolikt att oskäligen avtalsvillkor verkligen använts vid offentlig upphandling. Låt mig ta kommunerna såsom ett exempel. Lagrådet har såsom Martin Olsson mycket riktigt påpekat hävdade att lagstiftningen av likformighetsskäl bör göras tillämplig inom alla områden där sådana villkor kan förekomma. En likformighet förutsätter emellertid enligt min mening att förhållandena är lika. Som framgår av det följande anser jag att så inte är fallet.

Till att börja med saknas ett övergripande offentlighetsregelsystem i näringslivet. Kommunala besluts offentlighet gör att det lättare skapas debatt om de villkor under vilka kommunerna handlar. Besluten fattas i demokratisk ordning i kollektiva organ, vilket kan innebära t. ex. att man voterar om avtalsvillkor och om hur standardavtalen skall se ut. I botten bestäms avtalsvillkoren av politiska beslut. Men också dessa skall enligt regeringsformen hålla sig inom lagens ramar. Av 1 kap. 9 § regeringsformen följer att myndigheterna skall beakta allas likhet inför lagen samt iakttä saklighet och opartiskhet. Något motsvarande gäller inte inom den privata sektorn.

Över kommunala upphandlingsbeslut kan kommunalbesvär anföras. Lagrådet hävdar visserligen att möjligheten att komma till rätta med oskäligen avtalsvillkor den vägen är begränsad. Jag är av motsatt uppfattning. Kommunernas handlingsfrihet inom upphandlingen begränsas t. ex. av 1 kap. 9 § regeringsformen, som jag redan har sagt. Ett flertal rättsfall från regeringsrätten visar detta.

Herr talman! Jag yrkar avslag på motionerna 2543, 2544 och 2545. Jag ber att i en replik få återkomma till frågan om marknadsdomstolens sammansättning.

Anf. 116 ALLAN EKSTRÖM (m):

Herr talman! Till Stig Gustafsson vill jag säga att jag vidhåller att det inte finns något verkligt behov av den föreslagna lagen. Jag vill än en gång hänvisa till betänkandet och dess egen slutsats, nämligen att man inte har sett några konkreta exempel på fall där sådana – alltså oskäligen avtalsvillkor – har lett

till stötande resultat.

Även om det skulle förekomma övertramp, lever vi ju inte i ett rättslöst tillstånd. Det finns redan lagar att tillgå, närmast 36 § avtalslagen. Den syftar just på oskäligen avtalsvillkor och fyller således helt samma syfte som propositionen. Vad göras skall är alltså redan gjort.

Låt mig bara läsa upp inledningen till 36 § avtalslagen: "Avtalsvillkor får jämkas eller lämnas utan avseende, om villkoret är oskäligt med hänsyn till avtalets innehåll, omständigheterna vid avtalets tillkomst, senare inträffade förhållanden och omständigheterna i övrigt."

Det är precis detta saken gäller. Jag vidhåller, herr talman, mitt påstående: Den här föreslagna lagen är en onödig lagstiftningsprodukt.

Anf. 117 MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! Jag vill ta upp frågan om lagen skall tillämpas på offentlig upphandling eller inte. Till Stig Gustafsson vill jag säga att den offentliga upphandlingen är av mycket stor omfattning i vårt samhälle och att den följaktligen betyder väldigt mycket för många företagare. Därmed finns det självklart starka skäl för att den offentliga upphandlingen skall omfattas av lagen, lika väl som affärsuppställningar som sker mellan olika näringsidkare. Det finns ingen anledning att dra en gräns och så att säga inte våga tillämpa samma regler i fråga om offentlig verksamhet.

Utskottsmajoritetens skrivning är inte särskilt stark på den här punkten utan närmast tveksam. Den slutar med att det inte f. n. finns anledning att utvidga tillämpningsområdet och att det kanske kan finnas skäl att se över bestämmelserna i framtiden. Stig Gustafsson talar med stor övertygelse om att det är onödigt att tillämpa lagen på offentlig upphandling och att det är onödigt att över huvud taget överväga den saken.

Sedan tror jag att lagrådet har kunnat göra den bedömning som behöver göras av i vad mån grundlagen är tillräcklig för att den föreslagna nya lagen inte skall behöva tillämpas på den offentliga upphandlingen.

Marknadsdomstolen och näringsfrihetsombudsmannen hävdar samma uppfattning som lagrådet. Som jag sade förut, besökte vi marknadsdomstolen medan vi arbetade med ärendet, och vi fick där en synnerligen klar och otvetydig bild av vilken inställning marknadsdomstolens ledning har i de här frågorna. Och det är ändå marknadsdomstolen som skall tillämpa lagen. Även där nämndes de gränsdragningsproblem som lagrådet talat om och som kan uppstå om man gör undantag för offentlig upphandling, liksom de starka motiv som finns av likformighets-skäl.

Så jag har inte på något sätt blivit övertygad när Stig Gustafsson framhållit att bara 3 av 25 remissinstanser stöder min uppfattning. Om vi nöjde oss med att bara räkna remissinstanserna när vi har att ta ställning, skulle vi nog inte alltid komma fram till så förnuftiga beslut här i kammaren, utan vi måste bedöma frågorna med ledning av de fakta som föreligger.

Här råder ingen som helst tvekan. Lagrådets, marknadsdomstolens, näringsfrihetsombudsmannens och riksrevisionsverkets bedömning väger mycket tungt, och jag tycker att det är beklagligt att socialdemokraterna och

kommunisterna inte vågar ta med den offentliga upphandlingen. Vad finns det för skäl som talar emot? Vilka faror skulle vara förenade med att låta den offentliga upphandlingen ingå?

Som jag sade tidigare: Finns det inte några oskäligen avtalsvillkor på det området, är det ju ingen fara för att det väckts talan mot offentliga organ. Och finns det oskäligen avtal, då är det väl helt rättvist och riktigt gentemot de småföretagare som drabbas att de kan ta upp frågan inför marknadsdomstolen. Det offentliga är en minst lika stark motpart för en småföretagare som andra företagare är.

Anf. 118 STIG GUSTAFSSON (s):

Herr talman! För det första: Marknadsdomstolen har tillstyrkt den föreslagna lagstiftningen.

För det andra: Jag har naturligtvis den största respekt för lagrådet, men förbehåller mig ändå rätten att ibland ha en annan uppfattning.

Den första utgångspunkten bör i och för sig vara att en småföretagare inte skall vara sämre ställd när han har med stat, kommun eller landsting att göra än när avtal sluts på den privata sektorn. En annan utgångspunkt är att det i flera sammanhang visat sig stöta på svårigheter att på stat, kommun och landsting tillämpa regelsystem som är avsett för näringsidkare. Tillämpningen av näringsidkarbegreppet har i praxis enligt min mening drivits alldeles för långt utan hänsyn till den kommunala och landstingskommunala sektorns särart och den övergripande offentlighetsreglering som gäller där.

I lagstiftningssammanhang som avser konsumentskydd, eller i detta fall småföretagarskydd, måste hänsyn tas till de garantier för den enskilde som det offentlighetsreglerings systemet innebär.

För det första – och det har jag redan anfört – innehåller regeringsformen objektivitetskrav som också gäller för statlig och kommunal affärsverksamhet. Denna skiljer sig alltså ifrån privat affärsverksamhet.

För det andra innehåller upphandlingsreglementet för både stat och kommun bestämmelser som garanterar den objektiva behandlingen.

På den kommunala och landstingskommunala sektorn tillkommer dessutom att brott mot regeringsformen och upphandlingsreglementet kan överprövas genom kommunalbesvär, som vid bifall leder till att besluten upphävs. Där kommunalbesvär inte står till buds finns andra kontroller, som statlig och kommunal revision, JO och JK. Ovanpå detta kommer sedan offentlighetsprincipen som ger insyn också i avtalsförhållandet. Sekretess kan ifrågakomma bara inom de ramar som sekretesslagen ger, vilket i fråga om upphandling innebär offentlighet i varje fall sedan anbuden offentliggjorts eller avtal slutits.

Till allt detta saknas motsvarighet inom den privata sektorn. Då man skall bedöma lagstiftningsbehovet för den offentliga sektorn måste dessa faktorer vägas in. Det är detta vi skall göra, Martin Olsson. Det finns inte samma behov av lagstiftning för den offentliga sektorn som för den privata.

Herr talman! Jag skulle återkomma också till frågan om marknadsdomstolens sammansättning. Där innebär propositionen att domstolen vid prövning

av ärenden enligt den nya lagen skall ha samma sammansättning som vid prövning av ärenden om konkurrensbegränsning. I motion 2544 yrkas att företrädarna för konsument- och löntagarintressen inte skall delta i prövning av fall enligt den föreslagna lagen.

Eftersom det även ligger i konsumenternas intresse att avtal mellan näringsidkare är skäligen avstyrker jag bifall till motion 2544 i den delen. Det är naturligt att representanter för konsument- och löntagarintressen medverkar i domstol.

Slutligen, herr talman, tas i motion 2544 också avstånd från tanken att varje sammanslutning av näringsidkare skall få föra talan i marknadsdomstolen oavsett om villkoret berör organisationen eller någon av dess medlemmar.

Den föreslagna talerätten överensstämmer med vad som redan i dag gäller. Motionärernas förslag innebär ett onödigt avsteg från de reglerna. Några farhågor för att talerätten kommer att missbrukas föreligger inte.

Anf. 119 MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! Efter Stig Gustafssons långa anförande om den offentliga sektorns ofelbarhet vill jag bara kort konstatera att det för den skull inte har kommit något som helst argument för att den här föreslagna lagstiftningen inte skulle tillämpas på det offentliga området.

Vilka negativa följder skulle det få för offentlig upphandling om den inte undantogs? Det har inte belysts på minsta sätt.

Marknadsdomstolen har i remissammanställningen uttalat sig i enlighet med vad regeringen framlagt, men vid det besök vi gjorde på domstolen var det ingen tvekan om att det trycktes mycket starkt på stöd för lagrådets synpunkter. Om inte tiden vore så knapp skulle jag kunna ordagrant återge de uppgifter vi fick. Man talade kraftfullt för att den offentliga upphandlingen skulle inräknas i lagstiftningen.

Tyvärr, herr talman, förefaller det som att riksdagen nu skulle besluta att undanta den offentliga upphandlingen utan att det förebringats några som helst sakliga skäl eller några som helst bevis för att det skulle vara negativt att följa förslaget i vår reservation 3.

Anf. 120 STIG GUSTAFSSON (s):

Herr talman! Jag har inte sagt att den offentliga sektorn är ofelbar. Jag har bara pekat på de rättssäkerhetsgarantier som föreligger på den offentliga sektorn och som gör det onödigt att vidga lagstiftningen till att omfatta den sektorn.

Till bilden hör också att konsumentköpsutredningen inte föreslagit att tillämpningsområdena skulle omfatta upphandling för offentliga ändamål. Man har utgått från att den offentliga sektorn undviker att tillämpa oskäliga avtalsvillkor i sådana sammanhang. Fast det inte uttrycks direkt är utredningens ståndpunkt troligen motiverad av känslan att det regelsystem som finns på den statliga och kommunala sektorn innebär garantier nog.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter debatten om lagutskottets betänkande 31.)

Anf. 121 TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera lagutskottets betänkande 31 om anslag till marknadsdomstolen.

Rättegångskostnader vid marknadsdomstolen

Anf. 122 PER-OLOF STRINDBERG (m):

Herr talman! Det här betänkandet berör två moment, dels anslaget till marknadsdomstolen på 2 292 000 kr. där jag yrkar bifall till utskottets förslag varom det råder enighet, dels en moderat-center-reservation till vilken jag också yrkar bifall.

Reservationen gäller ett yrkande om bifall till begäran om en utredning om införande av rätt för ersättning för rättegångskostnader i marknadsdomstolen. En process i marknadsdomstolen kan kosta rätt mycket pengar. Även en vinnande part kan åsamkas betydande kostnader. En vinnande part i exempelvis arbetsdomstolen slipper däremot att stå för kostnaderna. Detta kan inte vara en rimlig ordning. Vi reserverar vill därför få frågan utredd.

Den s. k. riktlinjekommittén har i betänkandet Konsumentpolitiska styrmedel förutsatt att statsmakterna skall lösa problemet i lämpligt sammanhang. Företrädare för marknadsdomstolen och konsumentverket har inför utskottet förklarat sig positiva till en utredning. Utskottsmajoriteten synes ha samma uppfattning som vi reserverar om att den nuvarande situationen inte är bra, men man vill inte föregripa ställningstagandet från regeringen. Vi reserverar anser att det i detta sammanhang är ett onödigt dröjsmål. Starka principiella skäl talar för att frågan får en snar lösning, givetvis med beaktande av de statsfinansiella konsekvenserna.

Anf. 123 STIG GUSTAFSSON (s):

Herr talman! När det gäller anslaget till marknadsdomstolen föreligger inga motsättningar i utskottet, som Per-Olof Strindberg mycket riktigt påpekade. Däremot yrkar jag avslag på motion 1530.

Först kan det konstateras att det i ett ärende i marknadsdomstolen inte finns skäl av samma sociala karaktär för kostnadsersättning som i t. ex. ett brottmål. Det är inte så särskilt många fall som NO eller KO haft i marknadsdomstolen och där talan ogillats av domstolen. Under den senaste tioårsperioden har det rört sig om ca fyra fall varje år. Men även om antalet fall är litet, skulle införandet av skyldighet för den förlorande parten att utge ersättning för rättegångskostnader kunna medföra betydande kostnader för statsverket.

Frågan om rättegångskostnader är i själva verket mycket komplicerad. Det framgick bl. a. vid lagutskottets besök i marknadsdomstolen. Skall t. ex. i de fall där NO eller KO vinner bifall till sin talan även beviskostnader utgå, som fallet är vid brottmål? Det kan komma att röra sig om betydande belopp.

Det viktigaste skälet för utskottsmajoritetens ställningstagande har varit det statsfinansiella läget. Det tillåter inga påfrestningar.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationen.

Överläggningen var härmed avslutad.

Lagutskottets betänkande 27

Mom. 1 (marknadsföring av tobaksvaror)

Utskottets hemställan bifölls med 207 röster mot 94 för reservationen av Martin Olsson m. fl.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Lagutskottets betänkande 30

Mom. 1 (genomförandet av en lagstiftning)

Först biträdades reservation 1 av Per-Olof Strindberg m. fl. – som ställdes mot motion 2544 av Christer Eirefelt och Hugo Bergdahl – med acklamation.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 208 röster mot 77 för reservation 1 av Per-Olof Strindberg m. fl. 17 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (tillämpningsområdet)

Utskottets hemställan bifölls med 164 röster mot 138 för reservation 3 av Per-Olof Strindberg m. fl.

Lagutskottets betänkande 31

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2 (rättegångskostnader vid marknadsdomstolen)

Utskottets hemställan bifölls med 165 röster mot 136 för reservationen av Per-Olof Strindberg m. fl.

23 § Föredrogs

socialförsäkringsutskottets betänkanden

1983/84:22 om vårdbidrag för handikappade barn (prop. 1983/84:100 delvis)
och

1983/84:25 om arbetsskadeförsäkringen.

Anf. 124 TALMANNEN:

Socialförsäkringsutskottets betänkanden 22 och 25 kommer att behandlas i tur och ordning. Voteringarna äger rum i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Först upptas alltså socialförsäkringsutskottets betänkande 22 om vårdbidrag för handikappade barn.

Rättegångskostnader vid marknadsdomstolen

Torsdagen den
26 april 1984

*Vårdbidrag för
handikappade
barn*

Vårdbidrag för handikappade barn

Anf. 125 NILS CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Socialförsäkringsutskottet är enhälligt i bedömningen att vårdbidraget för handikappade barn är ett alltför trubbigt instrument för att kunna ge stöd åt alla de familjer som bidraget egentligen är avsett att stödja.

Vårdbidraget uppgår numera till ett ganska aktingsvärt belopp. Det är lika med en hel folkpension inkl. pensionstillskott, nämligen närmare 39 000 kr. om året f. n. Det kan också utgå som halvt bidrag med ungefär 19 500 kr.

Men för att bli berättigad till bidraget måste familjen kunna styrka att den faktiskt har merkostnader och extra vårdbehov som motsvarar ungefär de nämnda beloppen. Vem som helst förstår att en familj kan ha mycket betydande och mycket betungande merkostnader för ett handikappat barn utan att för den skull nå upp till eller komma i närheten av det belopp på 19 000–20 000 kr. om året som skall kunna styrkas. Med den här regeln, som innebär att man inte kan få något annat behov prövat än det som motsvaras av belopp av den här storleksordningen, slår vi i själva verket ut hela grupper av handikappade barn. Dit hör praktiskt taget alla barn med diabetes, och dit hör många barn med allergier. Dit hör barnen med celiaki, dvs. gluten- och mjölkintoleranta barn. Dit hör också många enskilda fall med allsköns andra handikapp och med besvärande merkostnader, men inte kostnader uppåt 20 000 kr. om året som kan styrkas. Ingen betvivlar väl att det för en vanlig barnfamilj med ett handikappat barn och med klara merkostnader på låt oss säga en tusenlapp i månaden kan vara besvärligt nog år efter år. Men dessa familjer berättigas inte till vårdbidrag. Därför har det länge diskuterats om man skulle kunna förfina det här instrumentet, och då lämpligen genom att införa en ytterligare bidragsnivå, ett fjärdedels vårdbidrag, som då skulle hamna strax under 10 000 kr. om året. Detta vårdbidrag skulle omfatta ett betydande antal familjer med handikappade barn bland dem som kan söka och få bidrag till merkostnaderna.

Anhörigvårdskommittén har föreslagit att så skall ske, men man har ställt det litet på framtiden med hänvisning till det ekonomiska läget. Socialförsäkringsutskottet är, som jag sade, enigt om att detta är en viktig fråga och att ärendet bör ha hög prioritet. Utskottet säger att frågan bör kunna prövas i det beredningsarbete som nu pågår i en grupp i socialdepartementet som arbetar med stödet till barnfamiljerna. Inom den ram som man där kommer fram till och som bör stå till förfogande bör man kunna bereda utrymme åt denna som utskottet finner angelägna förbättring av en viktig stödform.

Detta är vi alltså eniga om. Ändå finns det här två reservationer. Den ena är avgiven av utskottets moderata ledamöter. Skillnaden mellan utskottsmajoriteten och reservanterna är inte särskilt stor. Man kan uttrycka skillnaden så, att utskottsmajoriteten laddar bössan med goda argument, och reservanterna vill också avfyra den. Skillnaden är alltså att reservanterna vill att vi, när vi nu har kommit fram till uppfattningen att detta är en brådskande och viktig fråga, verkligen skall ge regeringen det till känna nu när regeringen

just håller på att förbereda en förbättring av stödet till barnfamiljerna. Det är bara i fråga om detta vi skiljer oss åt. Men för oss reserveranter har det varit viktigt nog.

Det finns en annan reservation, av Margó Ingvardsson från vpk. Denna reservation betyder såvitt jag kan förstå ungefär detsamma som den moderata reservationen. De är formellt olika och knyter an till olika motioner. Resultatet skulle rimligen bli ungefär detsamma i båda fallen. Med motiveringen att vi nu är överens om att detta är viktigt, när det ändå skall ske någonting beträffande stödet till barnfamiljerna, kan man lika gärna försöka komma till skott, och därför, herr talman, yrkar jag bifall till reservation 1.

Anf. 126 MARGÓ INGWARDSSON (vpk):

Herr talman! Jag instämmer i Nils Carlshamres beskrivning av vilka effekter den nuvarande konstruktionen av vårdbidraget får. Det leder alltså till rent orimliga konsekvenser för många föräldrar till handikappade barn.

I min motion har jag tagit upp exemplet med föräldrar till stomiopererade barn. Stomi betyder att antingen tarmen eller blåsan måste läggas ut i en påse på magen. Dessa barn får ett helt eller halvt vårdbidrag, beroende på handikappets omfattning, upp till ungefär sju års ålder. Därefter bedömer man att barnen i stort sett kan klara påsbyten och hygienens själva.

Den som har någon erfarenhet av hur ett sådant här påsbyte går till förstår att en sjuåring knappast kan klara av hygienens i samband med påsbytet. Det finns kanske barn som kan det, men jag har sett barn som har varit tolv tretton år och som inte klarar av det här påsbytet.

Med ett fjärdedels vårdbidrag skulle föräldrarna alltså få bättre möjlighet än i dag att stanna hemma och hjälpa till så länge barnet behöver det.

Anhörigvårdskommittén framhöll ju också i sitt betänkande att det var angeläget att det här fjärdedelsbidraget infördes, men man påpekade att det skulle kosta 32 milj. kr., och det var en kostnad som ansågs orimlig. Men det kostar faktiskt i dag också. Det är bara det att det nu är föräldrarna själva som står för den kostnaden, och främst då kvinnorna, som får avstå från förvärvsarbete, stanna hemma och ta hand om barnen med dessa typer av handikapp.

Nils Carlshamre sade att det var ett enigt utskott som ansåg att detta var en viktig fråga som borde få sin lösning. I utskottsskrivningen hänvisar man till den familjekonominiska beredningen, som behandlar stödet till barnfamiljerna. Man säger att detta fjärdedels vårdbidrag skall vägas in i det totala stödet till barnfamiljerna.

I dag har vi sett kompletteringspropositionen, och såvitt jag förstår har den familjekonominiska beredningen lagt fram ett förslag om stöd till barnfamiljerna. Men handikappade barn nämns inte i denna kompletteringsproposition. I och för sig tycker vi inte att det är riktigt att göra en omfördelning inom barnfamiljerna som grupp – det blir ju hela tiden en omfördelning på den här leden, horisontellt, och vi vill ha en omfördelning på den här leden, vertikalt.

Den moderata reservationen är inte identisk med vpk-reservationen.

*Vårdbidrag för
handikappade
barn*

Yrkandena om införandet av ett fjärdedels vårdbidrag stämmer överens, men i fråga om hur det skall betalas skiljer vi oss åt. Moderaterna anser i en motion av Gullan Lindblad att föräldrar som har handikappade barn på daghem, eventuellt med en assistent, är ganska väl kompenserade – jag tror att man har skrivit att de har fått en god kompensation – jämfört med föräldrar som är hemma med vårdbidrag. Man föreslår en omfördelning mellan familjer som erhåller vårdbidrag. Det är en fördelningsprincip som på det bestämdaste måste avvisas, och därför kan vi icke stödja den moderata reservationen.

När moderaterna talar om handikappade barn och platser på daghem gör de det på ett sätt som inger betänkligheter. Man får en känsla av att moderaterna anser att daghem inte skall vara till för handikappade barn. Om den moderata politiken, med minskade statsbidrag till den kommunala barnomsorgen, skulle få slå fullt ut, är det klart att det innebär att kommunerna fick en mycket sämre möjlighet än de har i dag att bereda handikappade barn plats på daghem. Det är givetvis önskvärt att handikappade barn i större utsträckning än i dag kan beredas plats inom den kommunala barnomsorgen, men för det behövs ökade resurser, så att det finns tillgång till assistenter och den utrustning som f. ö. behövs på ett daghem.

Herr talman! Jag yrkar bifall till vpk-reservationen i detta betänkande.

Anf. 127 NILS CARLSHAMRE (m) replik:

Herr talman! För att ingen tvekan skall råda och inga goda röster gå förspillda i onödan vill jag bara påpeka, att vad kammaren i kväll har att välja mellan är en utskottsmajoritets förslag och en reservation, inte någon motion som ingen har yrkat bifall till. Den reservation som jag yrkade bifall till tar, precis som Margó Ingvardsson, avstånd från den för Margó Ingvardsson förhatliga metoden för finansiering. Den finns inte med i reservationen och kommer aldrig att ställas under riksdagens beslut i kväll.

Reservanterna föreslår att riksdagen med anledning av ett antal motioner "som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört". Det är bäst att jag läser upp ordagrant vad utskottet har anfört: "Utskottet finner för sin del att införandet av ytterligare en nivå fortsättningsvis bör kunna övervägas inom regeringens familjeekonomiska beredningsgrupp. Övervägandena måste därvid enligt utskottets mening ske med beaktande av de samlade ekonomiska resurser som kan finnas tillgängliga för att förbättra stödet till barnfamiljerna. Utskottet kan sålunda inte förorda att några omprioriteringar sker inom vårdbidragssystemet i syfte att skapa ekonomiskt utrymme för ytterligare en bidragsnivå."

Det var alltså just detta att skapa utrymme inom vårdbidragssystemet som fanns med i den motion till vilken reservationen är knuten men som reservanterna inte tar upp som förslag i riksdagen. Detta står alltså inte under omröstning i dag, utan vad det gäller är, såvitt jag förstår i båda reservationerna, om riksdagen skall ge regeringen till känna precis de meningar som jag nu citerat ur utskottsmajoritetens skrivning.

Anf. 128 MARGÓ INGWARDSSON (vpk) replik:

Herr talman! Då vill jag komma med ett ytterligare klargörande. Från vpk:s sida anser vi inte att det skall göras en omfördelning inom gruppen barnfamiljer, lika litet som det skall göras en omfördelning inom den grupp familjer som har vårdbidrag. Vi anser att nya pengar skall tillföras för att tillförsäkra föräldrar med handikappade barn även ett fjärdedels vårdbidrag.

Anf. 129 NILS CARLSHAMRE (m) replik:

Herr talman! Dels förhåller det sig så att den beredningsgrupp som vi har talat om visserligen har lämnat ett förslag som ligger till grund för vissa delar av kompletteringspropositionen, men därmed har den inte avslutat sitt arbete, utan det fortsätter. Dels förhåller det sig så att denna beredningsgrupp alls inte har i uppdrag att föreslå omfördelningar inom nu gällande utgiftsram. Men den skall försöka fastställa en ram för vad vi kan avsätta som stöd till barnfamiljerna. Som bekant innebär det förslag som redan är framlagt en väsentlig utvidgning av ramen jämfört med vad som nu gäller. Det är det uppdraget beredningsgruppen har. Reserverna föreslår att man inom den nya ram som kan komma att ritas upp också med hög prioritet skall ta in denna del.

Anf. 130 MARGÓ INGWARDSSON (vpk) replik:

Herr talman! Det är möjligt att Nils Carlshamre har förhandsinformationer om vilka förslag familjeekonomiska beredningen kommer med under hösten eller när det nu blir. Det kanske Nils Carlshamre också kan svara på, men vi har inte de informationerna och får vänta med att ta ställning först när vi har läst det nya förslaget. Men i fråga om utskottsskrivningen har vi en avvikande mening, och det har vi anmält i vår reservation.

Anf. 131 LARS ERNESTAM (fp):

Herr talman! Jag har tillsammans med Kenth Skårvik i en motion tagit upp de behov av vård och tillsyn barn med diabetes och andra medicinska handikapp har under hela uppväxttiden. Vi föreslår en snabbbehandling av frågan om ett fjärdedels vårdbidrag.

Många barn i skolåldern med dessa handikapp får inte vårdbidrag, trots att behöriga läkare ansett det nödvändigt. Det har dessutom visat sig att försäkringskassorna har tillämpat de riktlinjer som finns mycket olikartat. Detta visar att det finns behov av att få en någorlunda enhetlig hantering av riktlinjerna.

Det är i och för sig inte någon stor grupp av barn som det bedöms vara fråga om – 4 000 barn enligt de modeller som anhörigvårdskommittén redovisat. Kostnaderna beräknas bli ca 30 miljoner.

Dessa kostnader får ställas mot den mycket berättigade oro som föräldrarna till de sjuka barnen känner. En av föräldrarna väljer ofta att stanna hemma hos sitt barn, trots att man inte får det vårdbidrag man rimligen anser sig vara berättigad till. Man vill exempelvis inte överlämna till barnen att själva sköta intagandet av insulin. Samhället måste ta ansvar för de

grupper som genom sjukdom är i behov av vård, även om dessa barn kan delta i skolan och andra aktiviteter för ungdomar. Det är ju också så att även om kostnader skulle uppkomma på ett konto, så kan det rimligen förutsättas att andra kostnadsposter inom den offentliga sektorn kan komma att minska.

Det är därför med besvikelse som jag konstaterar att utskottets majoritet inte konkret har ställt sig bakom önskemålet om ytterligare en nivå inom vårdbidraget.

Det finns två reservationer – en från moderaterna och en från vpk. I båda kan jag med tillfredsställelse konstatera att resp. partier ställt sig bakom det syfte som vår motion har.

Jag har nu hört att man tolkar sina reservationsskrivningar olika, men jag finner att texten i reservationerna är det som gäller. Jag finner det då lämpligt, herr talman, att yrka bifall till reservation 1, som, såvitt jag kan uttröna, till mycket stor del tillgodoser förslagen i vår motion.

Anf. 132 INGER HESTVIK (s):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till socialförsäkringsutskottets betänkande nr 22 rörande vårdbidrag för handikappade barn. Jag vill också yrka avslag på samtliga motioner som väckts med anledning av behandlingen av proposition 1983/84:100 i detta avsnitt.

Den 1 januari 1983 trädde de nya bestämmelserna för vårdbidrag åt handikappade barn i kraft. Detta innebar en klar förbättring ur ekonomisk synpunkt för de vårdansvariga. Vid bedömningen av rätten till vårdbidrag tas numera hänsyn både till vårdbehov från arbetsbelastningssynpunkt och till de merkostnader som uppstår på grund av barnets handikapp eller sjukdom. Merkostnaderna undantas nämligen numera från beskattning.

I proposition 1981/82:216 framhölls vikten av att riksförsäkringsverket noga följer erfarenheterna av tillämpningen av de nya bidragsreglerna. Riksförsäkringsverket har alltså redan fått det översynsuppdrag som efterlyses i flera av motionerna bl. a. i den som väcktes av Ann-Cathrine Haglund.

När det gäller en ändring av övre åldersgränsen för erhållande av vårdbidrag från 16 år till 18 år, som vänsterpartiet kommunisterna föreslagit i sin motion 1359 yrkande 2, har anhörigvårdskommittén i sitt delbetänkande Vårdbidrag för handikappade barn under 16 år redogjort för de samordningsproblem som skulle uppstå om en ändring av vårdbidragets övre gräns skulle göras.

Men kommittén påpekar att det är angeläget att undvika förtidspensionering av ungdomar vid 16 års ålder.

Utskottet utgår från att en utvärdering av tillämpningen av reglerna för rätt till vårdbidrag kommer att ske inom riksförsäkringsverket när de nya bestämmelserna varit i kraft ytterligare en tid. Med detta har majoriteten i utskottet ansett att motionerna i denna del är besvarade.

I dag utgår vårdbidrag endast i två graderingar – helt eller halvt. Gullan Lindblad hemställer i sin motion om en utredning rörande möjligheterna att införa tre eller flera graderingar av vårdbidraget. Lars Werner m. fl. föreslår att vårdbidraget kan utgå vid flera nivåer, t.ex. en fjärdedel och tre

fjärdedelar. Lars Ernestam och Kenth Skårvik vill snabbtreda frågan om att införa ett fjärdedels vårdbidrag.

Anhörigvårdskommittén har i sitt delbetänkande som jag tidigare hänvisat till lagt ett långsiktigt förslag innebärande bl. a. en komplettering av vårdbidraget med en ny lägre nivå om en fjärdedels vårdbidrag. Härigenom skulle, precis som Lars Ernestam sade, 4 000 nya bidragstagare kunna nås av stödet, främst föräldrar till barn med diabetes och föräldrar till barn med allergiska besvär. Statens kostnader för vårdbidragen skulle härigenom öka med ungefär 40 milj. kr. varje år i dagens kostnadsläge. Kommittén har därför av kostnadsskäl inte på kort sikt kunnat rekommendera införandet av fjärdedelsbidraget.

Utskottet anser att det är mindre tillfredsställande att en stor grupp föräldrar med sjuka eller handikappade barn ställs utanför vårdbidragssystemet. Regeringens familjeekonomiska beredningsgrupp, som arbetar kontinuerligt, borde enligt utskottsmajoritetens mening kunna överväga införandet av ytterligare en bidragsnivå och göra detta med hänsynstagande till de totala ekonomiska resurser som finns tillgängliga för att förbättra stödet till barnfamiljerna.

Att göra omprioriteringar inom vårdbidragssystemet för att skapa resurser för en ny vårdbidragsnivå kan utskottet inte rekommendera. Det vore att minska möjligheterna till hjälp åt de svårast handikappade och sjuka barnen. Här ställer sig moderaterna utanför utskottsmajoriteten.

Gullan Lindblad påstår i sin motion 1983/84:397 att vissa familjer blir överkompenserade. Det är ett påstående som inte delas av de familjer som har handikappade och sjuka barn och inte heller av utskottsmajoriteten. Däremot delar dessa familjer åsikten i slutet av samma mening i motionen, nämligen att en del familjer synes bli för lågt kompenserade.

Det är en angelägen uppgift för oss att ordna drägliga villkor, både ur ekonomisk synpunkt och ur arbetsbelastningssynpunkt, för föräldrar till handikappade och sjuka barn.

Nils Carlshamre talade om att avfyra bössan och att göra det fort. Men jag tycker att vi också måste se litet grand till vilken ammunition vi laddar bössan med innan vi skjuter. Jag tror att det finns vissa skillnader i det avseendet.

Utskottet, liksom anhörigvårdskommittén, är alltså positivt inställt till införandet av ytterligare en vårdbidragsnivå. Men man har i dag inte någon lösning när det gäller finansieringen. Liksom handikapporganisationerna anser utskottsmajoriteten nämligen att ytterligare ekonomiska resurser måste tillföras för att möjliggöra denna nya vårdbidragsnivå.

Motionerna i det här avsnittet får härmed anses vara behandlade.

Anf. 133 ANN-CATHRINE HAGLUND (m):

Herr talman! I motion 2228 hemställer jag och mina medmotionärer om en översyn av tillämpningsreglerna för utgivande av vårdbidrag för barn med diabetes. När det gäller vårdbidragsgivningen måste man mycket mera än nu ta hänsyn till den speciella problematiken som följer för en familj när ett barn får diabetes. Reglerna måste bli mera enhetliga, och bedömningen måste bli

Torsdagen den
26 april 1984

*Vårdbidrag för
handikappade
barn*

likartad över hela landet. Det kan nämligen vara svårt att bedöma omfattningen av vård, tillsynsbehov och merarbete samt hur stora merkostnaderna blir.

Man förstår kanske inte att bakom ett s. k. välinställt barn ligger en mycket stor föräldrainsats. Det är lätt att tro att ett sådant barn är lättskött i stället för tvärtom. Man åker t. ex. inte så ofta till akuten.

Att ett barn är välinställt och har normal blodsockernivå är mycket viktigt när det gäller att förebygga skador längre fram. Avståndet till en för låg blodsockernivå är mycket litet hos ett välinställt barn. Därför är tillsynsbehovet mycket stort.

I Sverige finns det ca 2 500 barn under 15 år som har diabetes. Behandlingen består i sprutor, reglerat kostintag och motion. Täta provtagningar är nödvändiga.

Behandlingen är naturligtvis många gånger besvärlig. Den måste ändras ofta beroende på hur aktivt barnet är. Föräldrar och andra vårdare måste vaka mycket noga över barnet. Livsföringen måste vara synnerligen regelbunden. Barnet måste leva mycket inrutat och passa många tider. Detta får naturligtvis konsekvenser för hela familjens livsföring och kostvanor. Självfallet leder det till mycken oro.

Att ha diabetes och att behöva handskas med sprutor och ha en hård kontroll av kosten är ingen lätt sak för ett barn. Även om barn mognar olika snabbt är det väl otänkbart att ett barn i lågstadieåldern skall kunna ta ett sådant ansvar. Ändå är det praxis att ett halvt vårdbidrag beviljas upp till sju års ålder. Därefter får man inget vårdbidrag. Praxis varierar dock i olika delar av landet.

Även äldre barn kan behöva en ganska tät tillsyn – inte minst i tonåren, då diabetesjukdomen kan upplevas som särskilt besvärande.

Att barn med diabetes får god skötsel är viktigt när det gäller att förebygga skador senare i livet. De skador som kan drabba barnen och som barnen löper den största risken att få kan vara svåra och sjukvårdsekonomiskt och samhällsekonomiskt tunga. Barnen kan få kärlskadorna som kan leda till blindhet, nedsättning av njurfunktionen, nervpåverkan och hjärt- och kärlsjukdomar. De kan bli beroende av komplicerad sjukvård. Att ge hjälp till god sjukdomskontroll, som kan förebygga och senarelägga skador, måste vara både mänskligt och samhällsekonomiskt riktigt. Men detta kräver en stor insats från föräldrarnas sida.

Den speciella problematiken kring diabetesbarnen gör att det är nödvändigt att man ser över tillämpningen av reglerna för vårdbidrag till just de barn som jag här nämnt. Jag yrkar således bifall till reservation 1 vid socialförsäkringsutskottets betänkande 22.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter debatten om socialförsäkringsutskottets betänkande 25.)

Anf. 134 TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera socialförsäkringsutskottets betänkande 25 om arbetsskadeförsäkringen.

Nr 131

Torsdagen den
26 april 1984

Arbetsskadeförsäkringen

*Arbetsskadeför-
säkringen*

Anf. 135 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Lagen om arbetsskadeförsäkring trädde i kraft den 1 juli 1977. Den ersatte då 1954 års lag om yrkesskadeförsäkring. Eftersom jag har haft det något tivelaktiga nöjet att arbeta praktiskt med arbetsskadeförsäkringen vågar jag säga att den i nuvarande tappning är en helt omöjlig lag att hantera.

Försäkringen är dyr. Den kostar ca 1,5 miljarder, men den ger den enskilde förhållandevis litet – endast 10 % utöver sjukförsäkringen.

Administrationen är oerhört tungrodd och de medicinska bedömningarna svåra. Utredningsavdelningarna vid försäkringskassornas centralkontor ägnar sig numera nästan helt åt arbetsskadebedömningar. Det är uppskattningsvis minst 400 tjänstemän och ett 80-tal pensionsdelegationer som till 80 % är sysselsatta med arbetsskadeärenden, för att inte tala om den belastning av hälso- och sjukvården som arbetsskadebedömningarna innebär.

Enligt en utredning utförd av riksdagens utredningstjänst bedöms över hälften av försäkringsdomstolarnas resurser tas i anspråk för mål rörande arbetsskadeförsäkringen. Enbart detta ger en kostnad på ca 25 milj. kr. per år.

Svårigheterna med lagens tillämpning har lett till mycket långa handläggningstider både vid försäkringskassorna, i försäkringsrätterna och vid försäkringsöverdomstolen. Till yttermera visso är de försäkrade mycket missnöjda med långa väntetider, en i förhållande till förväntningarna låg kompensation och vad många menar vara en godtycklighet i bedömningarna. Handläggande personal anser att bedömningarna är oerhört svåra att göra och att försäkringen ger alltför liten kompensation i förhållande till arbetsinsatsen.

Riksdagen har också vid flera tillfällen behandlat arbetsskadelagen och dess tillämpning, bl. a. med anledning av motioner. Själv hade jag en frågedebatt med socialministern den 17 januari detta år. Redan i november 1981 begärde riksdagen en allsidig utredning rörande arbetsskadeförsäkringen, men krånglet, byråkratien och godtycket i bedömningarna har fått fortgå. Inte förrän helt nyligen har en utredning tillsatts.

I direktiven till denna utredning uppges det att antalet arbetsskadeanmälningar har ökat väsentligt under senare år och att antalet oavgjorda arbetsskadeärenden i försäkringskassorna uppgick till ca 20 000 den 1 juli 1983. Det uppges också att arbetsskademålen utgör en väsentlig del av försäkringsdomstolarnas målbalanser.

Kommittédirektiven är emellertid mycket tvetydiga. Översynen skall ske

Torsdagen den
26 april 1984

*Arbetskadeför-
säkringen*

med beaktande av att eventuella förändringar inte får medföra någon ökning av försäkringens nuvarande kostnader. Samtidigt sägs det att översynen inte får syfta till en försämring av försäkringsskyddet vid arbetskada. Utredningen skall dock beakta förutsättningarna för en ökad samordning med den allmänna försäkringen och möjligheterna till en förenklad administration, sägs det vidare.

Hur skall regeringen egentligen ha det? Kanske Ingegerd Elm kan svara mig på den punkten.

I motion 2226 av Margareta Gard och Siri Häggmark föreslås en förlängd samordningstid mellan arbetskadeförsäkringen och sjukförsäkringen från nuvarande 90 dagar till ett år. En sådan samordning skulle medföra en väsentlig förenkling av administrationen och minska kostnaderna för försäkringen. Såväl arbetsinsatser som kostnader skulle då kunna satsas på dem som har fått svåra, långdragna sjukdomar och skador.

Utskottet anser tyvärr inte att någon riksdagens åtgärd är påkallad med anledning av motionen.

Vi moderater i utskottet anser dock att en sådan samordning är så angelägen att riksdagen bör besluta om den redan nu, utan att avvakta utredningsarbetet. En sådan åtgärd borde ha varit vidtagen för flera år sedan.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den moderata reservationen till betänkandet.

Anf. 136 INGEGERD ELM (s):

Herr talman! Eftersom det är sent och vi hoppas kunna votera i kväll skall jag fatta mig mycket kort i detta ärende.

Först vill jag slå fast att lagen om arbetskadeförsäkring är en bra lag. Frågan gäller tillämpningen och administrationen, som vi alla har varit eniga om bör ses över. Det har vi varit eniga om i utskottet tidigare, och vi är det också nu. Därför har vi enhälligt avstyrkt fem av de sex motioner som nu är aktuella – med hänvisning till att en utredning helt nyligen är tillsatt. Vad den utredningen kommer fram till kan jag helt naturligt inte uttala mig om i kväll, Gullan Lindblad, och jag skall inte heller försöka göra det.

När det gäller en av motionerna finns en reservation från moderata samlingspartiet. Moderaterna vill, utan att avvakta den utredning som jag talade om, få bestämmelserna när det gäller samordningstiden förändrade, så att samordningstiden i fortsättningen skall omfatta ett år i stället för 90 dagar. Reservanterna begär också att regeringen snarast skall förelägga riksdagen ett förslag med denna innebörd. Från majoritetens sida avvisar vi det här kravet med hänvisning till att det är praxis att avvakta vad den arbetande utredningen kommer fram till, innan man fattar några beslut i ärendet.

Vi vill också säga från socialdemokratisk sida att vi inte kan godta att man fattar beslut om att förändra grundläggande principer, innan man över huvud taget har gått igenom ett ärende som skall utredas. Därför vill jag helt kort, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan i socialförsäkringsutskottets betänkande 25 och därmed också avslag på reservationen.

Anf. 137 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Det var faktiskt inte utredningens resultat jag frågade om, Ingegerd Elm, utan vad ni egentligen vill med direktiven. Den här försäkringen är, som jag sade, ganska omöjlig att hantera, men det finns också mycket påstridiga krafter, inte minst inom LO, som vill ha en väsentlig utökning av försäkringen.

Det skulle vara intressant att få veta hur utskottets majoritetsföreträdare ställer sig till krav som finns på bl. a. utvidgning av försäkringen. Men jag får väl nöja mig med att avvakta en utredning som tyvärr hålls inom slutna rum och inte blev en parlamentarisk sådan.

Överläggningen var härmed avslutad.

Socialförsäkringsutskottets betänkande 22

Mom. 1 (fjärdedels vårdbidrag m. m.)

Först biträdades reservation 1 av Nils Carlshamre m. fl. med 90 röster mot 17 för reservation 2 av Margó Ingvardsson. 189 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 192 röster mot 89 för reservation 1 av Nils Carlshamre m. fl. 15 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 och 3

Utskottets hemställan bifölls.

Socialförsäkringsutskottets betänkande 25

Mom. 2 (en ettårig samordningstid)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservationen av Nils Carlshamre m. fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

24 § Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas vid morgondagens sammanträde.

25 § Anf. 138 TALMANNEN:

På morgondagens föredragningslista upptas bostadsutskottets betänkanden 22, 23 och 24 främst bland två gånger bordlagda ärenden.

26 § Kammaren åtskildes kl. 23.53.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON